

10 Lobby-arbeid:
Slik jobbet de for
økte bevilgninger

20 Tilbakeblikk:
Hvordan gikk det med
våre sju gode venner?

32 Kenya:
Angrende synder
gir barn gode råd

Er nødhjelpere
helt hekta
på diesel?
Side 2

BISTANDSAKTUELT

NR 4 – SEPTEMBER 2019 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Kjemper for regnskogen

■ I 2014 lovet politikere og næringsliv felles innsats for verdens gjenværende regnskoger, men de virkningsfulle grepene uteblir.

■ Lyspunktet på det globale skogkartet er Indonesia, der avskogingen er kraftig redusert. Men heftige skogbranner bekymrer myndighetene.

Side 4 – 9

Brannmannskaper
kjemper mot flammene
i en skogbrann på øya
Sumatra. Innfelt:
Indonesias president
Joko Widodo.
Begge foto: NTB scanpix

Tilretteleggeren
Portrettet, side 28

2 Aktuelt

Fattigdommens kontinent

Leder

Afrika beveger seg raskt i retning av å være sentrum for ekstrem fattigdom globalt, heter det i Oxfam-rapporten «A Tale of Two Continents». Rapporten peker på ulikhet og manglende fordelingspolitikk som en utfordring i regionen.

I dag er det 20 milliardærer i Afrika, mens 413 millioner afrikanere lever i ekstrem fattigdom. De sistnevnte har en inntekt på mindre enn 1,90 dollar dagen.

Verdensbanken regner med at 87 prosent av verdens ekstremfattige vil befinne seg i Afrika innen 2030. De fleste av dem vil være kvinner og barn.

Oxfam-rapporten har rangert afrikanske regjeringers politiske engasjement med sikte på å redusere ulikhet. Best i den afrikanske klassen er: Sør-Afrika, Namibia, Tunisia, Seychellene og Lesotho.

Ingen av disse er sentrale samarbeidspartnere for norsk bistand. Derimot samarbeider vi med en del land som foreløpig har lite å vise til når det gjelder å spre sine inntekter til de aller fattigste.

Til landenes forsvar kan det sies at noen av dem (men ikke alle) er så fattige at det er lite å fordele. Det er også vanlig å mene at man i en overgangsfase må godta økt ulikhet. Med andre ord: Man trenger noen rike som kan gå foran og skape investeringer, aktivitet og arbeidsplasser for de mange. «Trickle-down»-teorien har vært mye omtalt og diskutert i utviklingslitteraturen. Noen mener fortsatt den er riktig, mens andre vil hevde det kun er teori – egnet for akademiske disputer og politiske festtaler.

Blant våre sentrale mangeårige bistandspartnere (se kommentarartikkel side 20) er det tydelige forskjeller i resultater av innsatsen mot fattigdom. Sørasiatiske land har for eksempel mye bedre resultater enn de afrikanske, og blant de afrikanske er det store forskjeller. Mens Tanzania har klart å redusere ekstremfattigdommen mye, står Malawi nærmest på stedet hvil. Mosambik er en annen partner som har lite å vise til.

For bistandsgivere er kamp mot ulikhet noe man er nødt til å forholde seg til. Å diktere mottakerlandenes politikk er verken ønskelig eller mulig. Derimot er det viktig for givere å prioritere satsinger som vil kunne påvirke ulikhet og fordeling på en positiv måte.

Norge er allerede inne med en del viktige innsatser med potensial for god fordelingseffekt, som å styrke landenes skatteetater og å bidra til helse- og utdanningstilbud i offentlig regi. I tillegg til dette mener vi at økt faglig bistand til å etablere gode universelle trygde- og velferdsordninger bør vurderes som et nytt grep i retning av redusert fattigdom og bedre fordeling.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell friidom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Humanitære organisasjoner:

Frakter die – til flyktning

Eimen av diesel og duren av strømaggregater er vanlig i flyktningleirer og ved kontorene til hjelpeorganisasjoner i mange land. Bransjen brukte rundt 10 milliarder kroner på forurensende drivstoff i 2017, fastslår en rapport. **Av Jan Speed**

Bistandsaktuelt har tidligere omtalt bistandsbransjens manglende «flyskam», i en bransje der interkontinentale reiser hører med til ansattes hverdag. Nå viser det seg at det trolig er enda mer miljøgevinst å hente ved å gjøre selve arbeidet «grønnere». Særlig gjelder det nødhjelpsarbeidet.

For å kunne drive sine dieslaggregater i Sør-Sudans hovedstad, Juba, må to store (ikke navngitte) humanitære organisasjoner frakte inn diesel fra havnebyen Mombasa i Kenya. Avstanden er 2500 kilometer og totalkostnaden rundt 360 000 kroner i måneden.

«Fossil-avhengighet»

Eksempelet framkommer i en rapport utarbeidet av to forskere fra Chatham House og finansiert av blant andre Flyktninghjelpen, og det er kun ett av mange eksempler på bistandens «fossil-avhengighet».

FN-organisasjoner er ikke noe bedre enn private hjelpeorganisasjo-

ner. Selv om FN har erklært at organisasjonen skal være karbon-nøytral innen 2020, er det ingen tydelig kursdreining bort fra bruk av olje og gass, ifølge rapporten.

– Det er en krevende oppgave. Den humanitære bransjen er hekta på diesel. Det er etablerte forsyningslinjer og det er lett å ty til det som fungerer. Samtidig har det skjedd en revolusjon innen solenergi, sier Mina Weydahl, prosjektleder for energi og klima i NORCAP/Flyktninghjelpen.

Flyktninghjelpen og deres beredskapsordning NORCAP har fått støtte fra Norad for å bli pådrivere for å øke bevisstheten om alternative, fornybare energikilder.

Mulig med store besparelser

Rapporten om den humanitære bistandens bidrag til klimautslipp kom i desember i fjor. Den undersøkte klimaarbeidet til 21 organisasjoner i den humanitære sektor. «The costs of fuelling humanitarian aid» ble laget av de to miljø- og energiforskerne Owen

Diesel til aggregater og kjøretøy må ofte fraktes lange avstander i land som Mali (bildet) og Sør-Sudan. En overgang til solenergi ville kunne spare både miljø og penger, hevder en ny rapport.

Foto: UN Photo

sol 2500 km ng-leir i Sør-Sudan

Grafham og Glada Lahn og finansiert av blant annet Flyktninghjelpen og Chatham House.

Fem prosent av humanitære organisasjoner nødhjelpsbudsjetter går til diesel, bensin og drift av generatorer, mener MEI-forskerne. Det betyr at bransjen brukte rundt 10 milliarder kroner på forurensende drivstoff i 2017.

Ved å erstatte diesel med bedre teknologi, for eksempel solenergi, anslår rapportforfatterne at humanitære aktører kan spare over 5 milliarder kroner i året.

FN-operasjonen i Sør-Sudan viser hvordan man kan finne løsninger som sparer både penger og miljø. På et feltkontor med 50 ansatte koster dieselbasert energiforsyning 7,7 millioner kroner over 5 år. Velger man i stedet et alternativ med solceller, vil man – i tillegg til klimagevinsten – spare rundt 1,7 millioner kroner.

– Vi mener det er mulig å spare penger og klimautslipp over hele linjen, sier Weydahl.

Mindre utslipp

Likevel er det en lang vei å gå. Hittil har bare to av verdens mange store flyktningleirer kuttet ut dieselaggregatene.

Azraq i Jordan er den første flyktningleiren i verden som får energien sin primært fra fornybare kilder, og

har gitt folk som bor i leiren tilgang på strøm 14 timer i døgnet, mot bare sju timer tidligere. Også leiren Za'atari er i gang med å erstatte dieselaggregatet med solceller.

Det er FNs høykommissær for flyktninger som bruker solenergi i disse to store flyktningleirene i Jordan, og sparer på den måten over 70 millioner kroner. Tiltaket reduserer samtidig presset på den nasjonale strømforsyningen, og det nye solenergisystemet vil kunne tas i bruk av lokale samfunn når leirene legges ned.

Økt bruk av solenergi har redusert

utslippene i de to leirene med rundt 15 400 tonn CO2 per år. Det tilsvarer utslippene fra 16 300 tur/retur flyreiser Oslo - Geneve.

Hindringer

Satsing på ren energi vil ofte kreve et godt samarbeid med private aktører, både om å levere tjenester og å utvikle nytt utstyr tilpasset lokale forhold, mener forskere.

Weydahl mener det i dag finnes noen systemhindringer som hindrer overgangen til ren energi. Hun påpeker blant annet at finansiering av nødhjelpsoperasjoner ofte planlegges for bare ett år om gangen.

– Dette gjør det nesten umulig å samarbeide med privat sektor om store løsninger. Et solenergiselskap er ofte avhengig av kontrakter på 5 - 10 år. Mer langsiktig støtte til nødhjelp må til, sier hun.

Gjennomsnittlig levetid på en flyktningleir er 18 år.

Trenger konkrete mål

Trygve Mongstad er seniorrådgiver innen solenergi hos firmaet Asplan Viak og har bakgrunn fra arbeid med og forskning på solenergi internasjonalt. Han mener hjelpeorganisasjonene snarest må fastsette konkrete mål for utfasing av fossilt drivstoff i sine operasjoner.

– Når slike løsninger blir etterspurt,

«Kursendring er en krevende oppgave. Den humanitære bransjen er hekta på diesel.»

Mina Weydahl, prosjektleder for energi og klima i NORCAP/ Flyktninghjelpen

vil tilbudet komme. Teknologien eksisterer, og kombinasjoner av solceller, batterier og backup med diesel er så fleksible at de kan løse ethvert behov, skriver han i et innlegg på bistandsaktuelt.no.

Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp og norske solenergifirmaer har nå gått sammen om en oppfordring til den politiske ledelsen i Utenriksdepartementet om å stille strengere krav til FN og andre organisasjoner om en «grønn humanitær respons». Aktørene ber også UD om å bidra til å fjerne systemhindringene for en omstilling til mer bruk av fornybar energi i nødhjelpsarbeidet. Organisasjonene og selskapene ønsker «tettere dialog om hvordan vi kan levere grønn humanitær respons i praksis», skriver de i brevet til UD. ■

Les også kronikk av solenergirådgiver Trygve Mongstad på våre nettsider.

4 Aktuelt

New York-erklæringen:

Skulle halvere avskogingen, i stedet har den økt

■ «Gjennombrudd for regnskogbevaring», het det fra Statsministerens kontor i 2014. Den gang lovet Erna Solberg og 150 andre toppledere fra politikk og næringsliv å halvere avskogingen innen 2020. Fem år senere har avskogingen økt.

■ Selskaper som handler varer med stor avskogingsrisiko har ikke gjort nok for å rydde opp, ifølge ny rapport. Regnskogfondet krever at også norske selskaper tar grep for å nå null-avskogingsmålet.

■ Orkla hevder å stille konkrete krav til sine partnere i regnskogland, men kan ikke garantere null avskoging. Den norske matvaregiganten etterlyser en politisk debatt om forholdet mellom jordbruk og naturvern.

Av Espen Røst

«Å hindre avskoging i egne leverandørkjeder er et av de aller viktigste klimatiltakene næringslivet kan gjennomføre.»

Ellen Behrens, direktør for bærekraft i Orkla

Storskala-produksjon av kjøtt, soya og palmeolje har bidratt vesentlig til økt avskoging de siste årene, ifølge fersk rapport. Her beiter kuer helt vest i brasiliansk Amazonas.

Foto: Dado Galdieri / Hilla Media

— Ø deleggelsen av tropisk skog har akselerert med en uholdbar hastighet siden 2014. Vi må stoppe avskogingen og gjenplante trær for å gjenopprette noen av klodens aller viktigste økosystemer, sier Ingrid Schulte fra tenketanken Climate Focus til Bistandsaktuelt.

Schulte er en av forfatterne av en fersk rapport som tegner et svært dystert bilde av tilstanden for klodens regnskoger. Rapporten – som er utarbeidet av Climate Focus, med bidrag fra en rekke forskningsinstitusjoner og organisasjoner – publiseres fem år etter at statsledere og næringslivstopper signerte *The New York Declaration on Forests*.

Forskeren påpeker at det har vært mest skograsering i Amazonas-landene Brasil, Bolivia, Colombia og Peru de fem siste årene, men forteller at også den sentralafrikanske regnskogen er under økende press. Ifølge rapporten er det en rekke årsaker til at utviklingen i land som DR Kongo og Kamerun har vært bekymringsfull, men det pekes spesielt på svakt myndighetsapparat, befolkningsvekst og økt global etterspørsel etter landbruksvarer.

– At også nye områder er under et økende press, betyr bare at vi må intensivere innsatsen, sier Schulte på telefon fra Berlin.

«En tåkete visjon»

Med New York-erklæringen forpliktet private selskaper, stater og organisasjoner seg til å stanse all avskoging innen 2030. Gjennom ti konkrete mål skulle tiltakene bidra til å spare atmosfæren for mellom 4,5 og 8,8 milliarder tonn CO₂ årlig.

I tillegg til hovedmålet om avskogings-stopp, lovet de som underskrev erklæringen å bidra til viktige delmål innen 2020:

- Avskogingen skulle halveres.
 - 1,5 millioner kvadratkilometer tidligere avskogede områder skulle gjenplantes.
- Men ingen av 2020-målene vil nås, ifølge rapporten fra *NYDF Assessment Partners*.

«...det eneste lyspunktet...»

«Det er helt tydelig at det ikke er nok å sette ambisiøse mål. Selskapenes innsats for å rydde opp i egne forsyningskjeder, og myndigheters innsats for å støtte skogmålene gjennom finansiering og faglig bistand, har vært utilstrekkelig (...). Forventninger om kortsiktig økonomisk fortjeneste fortsetter å ha forrang foran verdivurdering av langsiktige fordeler», heter det i rapporten.

Fra 2002 til 2013 var det et gjennomsnittlig årlig tap av tropisk skog på 30 000 kvadratkilometer per år, ifølge rapporten. Fra 2014 har det vært et gjennomsnittlig årlig tap på 43 000 kvadratkilometer, og det er gjenplantet mindre enn 20 prosent av det som ble lovet fra de som underskrev New York-erklæringen.

Rapportforfatterne mener NYDF-målene nå ligner mest på en «tåkete visjon» og påpeker at landbruksindustrien er en av de viktigste driverne bak økt avskoging.

Schulte fremhever likevel at det er gjort mye for redde klodens regnskoger det siste tiåret.

– Rapporten tegner et dystert bilde, men det er viktig å si at det har vært framskritt: Skogbevaring er løftet opp på den internasjonale agendaen, og New York-erklæringen har bidratt til det, sier Schulte. →

6 Aktuelt

Statsminister Erna Solberg taler under FNs klimatoppmøte om skogvern i New York, 23. september 2014.

Foto: Eskinder Debebe / UN Photo

← Hun trekker også fram et positivt funn på nasjonsnivå:

«Indonesia er det eneste lyspunktet på avskogings-kartet», heter i rapporten som fremhever at indonesiske myndigheters grep for å stoppe avskogingen står i sterk kontrast til den sittende brasilianske regjeringens tilnærming til skogbevaring.

– Bare i juni økte avskogingen i Brasil med 88 prosent sammenlignet med juni i fjor. Det viser hvor sårbart dette landskapet er om det ikke finnes politisk vilje til endring. Schulte påpeker at avskogingen fra landbrukssektoren – som ofte rydder skog for å få plass til industriell produksjon av varer som biff, soya og palmeolje – fortsatt er en utfordring.

– At selskapene som er involvert i handel med varer som bidrar til avskoging ikke har fått avskoging vekk fra sin forsyningskjede, bidrar til skogkrisen, sier Schulte.

150 toppsjefer

Det var høsten 2014 at statsminister Erna Solberg – sammen med 150 andre toppledere – kastet glans over lanseringen av *New York Declaration on Forests* i forbindelse med FNs klimatoppmøte. Blant deltakerne var både regjeringssjefer og administrerende direktører for store norske og multinasjonale selskaper

– I dag har stater, selskaper, organisasjoner og urfolk svart på utfordringen fra FNs generalsekretær om nye konkrete tiltak for å kutte i klimagassutslippene, sa Solberg den gang.

Men New York-erklæringen, der selskaper som Nestlé, Unilever og Mondeléz forpliktet seg til å bidra til å halvere avskogingen, har foreløpig ikke gitt tydelige resultater der slaget står – ute i skogen.

– Åpenbar stryk-karakter

– Dette er en åpenbar stryk-karakter for næringslivet, sier Nils Hermann Ranum, leder for Regnskogfondets nullavskogingsprogram når han blir gjort kjent med innholdet i rapporten.

Han sier funnene tydeliggjør at det nåværende «sertifisering-regimet» ikke er godt nok.

– Sertifisering fra en tredjepart kan være et nyttig verktøy, men er ikke nødvendigvis tilstrekkelig for å forsikre seg om at en vare eller leverandør er avskogingsfri. Mange har nok vært litt for tilfredse med sine «sertifiserte» kjøp, men ikke stilt strenge nok krav til resten av virksomheten til sine underleverandører. Denne rapporten viser at det må kraftigere lut til.

– Både norske og internasjonale selskaper må ha kontraktsfestede forpliktelser med dem de kjøper fra, for per i dag finnes det ingen perfekte sertifiseringsordninger, sier Ranum.

– Manglende garantier

Han mener det er et ekstremt krevende landskap norske selskaper har beveget seg inn i:

– Meg bekjent kan ingen av selskapene som har signert New York-erklæringen garantere at alle varer og tjenester de kjøper er avskogingsfrie. Vi tror denne jobben har vært tatt for lett på. Disse selskapene dro til New York og signert en erklæring de mente var viktig, men klarte ikke å omsette ord til handling. De gjorde ikke hjemmeleksa si, sier Ranum.

– *Gjør norske selskaper nok for å ta vare på regnskogen?*

– Nei. Norske selskaper har nok gjort mer enn de fleste og vi har skrytt av dem for det, men vi ser jo nå at det har vært utilstrekkelig for å stanse avskogingen. Både fiskenæringen og landbruket har gjort altfor lite i forhold

Ingrid Schulte, rådgiver i tenketanken Climate Focus og en av forfatterne av NYDF Assessment Partners ferske rapport.

til sine soyakjøp. De må redusere sitt forbruk av risikovareer umiddelbart. Tiden er inne for å stille strengere krav til leverandørene.

Vil ha mer helhetlig styring

Bistandsaktuelt har kontaktet en rekke av de norske selskapene som har signert New York-erklæringen, men flere har ikke svart på gjentatte henvendelser. De som har svart, fremholder at de tar problematikken på alvor og har iverksatt tiltak, men ingen av dem har gitt et klart svar på om de har «kontraktsfestet» at samarbeidspartnere er 100 prosent avskogingsfrie i hele sin verdikjede.

Direktør for bærekraft i matvaregiganten Orkla, Ellen Behrens, sier det er «en tragedie for verden og for klimaet» at New York-erklæringens delmålsettinger ikke vil nås.

– Dette viser behovet for en mer helhetlig styring av hvordan landarealer brukes. Jeg tror også at det trengs en bredere internasjonal politisk diskusjon om dilemmaene mange land står i når det gjelder forholdet mellom jordbruk og naturvern.

Behrens forteller at Orkla håpet New York-erklæringen skulle bidra til bedre bransjepraksis.

– Å hindre avskoging i egne leverandørkjeder er ett av de aller viktigste

«Meg bekjent kan ingen av selskapene som har signert New York-erklæringen garantere at alle varer og tjenester de kjøper er avskogingsfrie.»

Nils Hermann Ranum, Regnskogfondet

klimatiltakene næringslivet kan gjennomføre, sier hun.

Bærekraftsdirektøren forteller at Orkla har «en egen policy for null avskoging» med krav om at det ikke skjer avskoging i leverandørenes verdikjeder. Selskapet har fastsatt et mål om at alle råvare-leverandører med avskogingsrisiko skal være 100 prosent sertifisert innen 2020.

– Men arbeidet er krevende, og for å lykkes er det nødvendig med et bredt samarbeid – mellom leverandører og underleverandører, bedrifter og lokale myndigheter.

– Ingen kan gi en slik garanti

Hun forklarer at det er komplisert å dokumentere at alle råvarer er bærekraftig produsert.

– Orklas leverandørkjeder for tropiske råvarer som palmeolje, soya og kakao har mange ledd, helt ned til alle småbøndene som står for dyrkingen. Dette gjør forbedringsarbeidet komplekst, men våre leverandører jobber systematisk med opplæring, sier Behrens.

Hun forteller at 77 prosent av kakaoen selskapet kjøpte i fjor er såkalt UTZ-sertifisert og at de fleste av Orklas matvareselskaper har erstattet palmeolje med alternative vegetabiliske oljer.

– Av den palmeoljen selskapene i konsernet brukte i 2018 var 75 prosent RSPO-sertifisert. Det meste av soyaen vi bruker kommer fra Europa, og den soyaen som kommer fra Brasil er sertifisert gjennom *Proterra* eller *Roundtable for Sustainable Soy*. For soya brukt i fôr har vi foreløpig ikke en detaljert oversikt over andelen sertifisering, sier Behrens.

– Ifølge NYDF Assessment Partners har få av selskapene som signerte New York-erklæringen en «konkretisert verifiserbar målsetning» om null

Svakt myndighetsapparat, befolkningsvekst og økt global etterspørsel etter landbruksvarer har ført til økt avskoging av den sentralafrikanske regnskogen de siste tre årene, ifølge rapporten fra NYDF Assessment Partners. Her ligger ulovlig hugget tømmer rett utenfor DR Kongos hovedstad Kinshasa.

Foto: Cyril Ruoso / NPL / NTB scanpix

avskoging; hva med Orkla?

– Ja, det har vi. Men det er likevel relevant å stille spørsmål ved om verifisering er god nok, for sertifiseringsordningen gir ingen absolutt garanti mot avskoging. Det store antallet bønder og utfordringer knyttet til fattigdom og svakt offentlig tilsyn gjør dette krevende å følge opp.

– Vi jobber med å skape forbedring

– Er selskaper dere samhandler med 100 prosent avskogingsfrie i hele sin verdikjede?

– Ingen selskaper kan gi en slik garanti, dessverre. Det vi kan si noe om, er hvordan vi jobber med å skape forbedring. Avskoging og andre utfordringer knyttet til råvareproduksjon i utviklingsland er komplekst – og vi i næringslivet kan ikke løse dette alene. Men sporbarhet – som vi etterspør fra våre underleverandører – gjør det enklere å kartlegge de konkrete utfordringene som finnes i egen leverandørkjede og iverksette forbedringstiltak.

– Men kunne ikke Orkla stilt «kontraktsfestede» krav når dere inngår avtaler; slik at ikke bare de varene dere kjøper er sertifisert, men også varer deres leverandører selger til andre?

– Jo, det kan tenkes å være en god idé, men vi er først og fremst opptatt av å motivere leverandører til å etablere egne rutiner for oppfølging og kontroll.

– Det betyr altså at leverandører dere kjøper sertifiserte råvarer fra kan selge råvarer som har bidratt til avskoging til en annen aktør i et annet land?

– Det er riktig at de kan selge råvarer som ikke er sertifisert, men vi krever at de gjennom egne oppfølgingstiltak sørger for å hindre avskoging.

Både «Ja» og «Nei»

Bistandsaktuelt har vært i en lengre dialog med bærekraftsjef Behrens per epost og telefon, og gjentar spørsmålet om Orkla har «kontraktsfestet med sine leverandører at de forplikter seg til å være avskogingsfrie i hele sin verdikjede». Svaret er ikke entydig:

– Ja og nei. Kontraktene inneholder krav om at leverandørene skal etterleve Orklas etiske leverandørkrav, og policyen for null avskoging er et vedlegg til disse. For leverandører av råvarer fra tropiske områder diskuterer vi policykravene spesifikt med dem før vi inngår kontrakt. Policyen inneholder en rekke krav, blant annet at leverandørene ikke skal være involvert i rydding av tropisk skog gjennom egen eller underleverandørens virksomhet.

– Hvilke konsekvenser får det om en av deres underleverandører selger varer som har bidratt til avskoging til et annet selskap?

– Dersom vi får høre om alvorlige forhold knyttet til leverandører tar vi det opp med dem og ber dem iverksette forbedringstiltak. I ett tilfelle avsluttet vi samarbeidet med en større leverandør fordi vi ikke var tilfreds med måten de håndterte brudd på kravene våre.

– Tydelige mål må til

Behrens mener at rammene rundt råvareproduksjonen – også i utviklingsland – må fungere godt for at Orkla og andre selskaper skal kunne innfri lovnaden om null avskoging.

– Utfordringene knyttet til avskoging er ikke noe bedrifter kan løse alene, det kreves samarbeid mellom næringslivet, myndigheter og organisasjoner, sier bærekraftsjefen.

Hun sier det er viktig med tydelige bevaringsmål og en styrking av tilsynet med ulovlig hogst.

Ellen Behrens, direktør for bærekraft i Orkla.

Nils Hermann Ranum, leder for Regnskogfondets nullavskogingsprogram.

– Landene selv har hovedansvaret her, men vi i Norge kan bidra til positive endringer. Når den norske regjeringen vil bidra til regnskogbevaring, vi som industri stiller krav til avskogingsfrie forsyningskjeder og investormiljøet stiller krav til selskapene de investerer i, får vi en samlet påvirkningskraft som er langt større enn hva et enkelt selskap kan få til alene.

– Et eksempel til etterfølgelse

Bistandsaktuelt ringer Regnskogfondets Nils Hermann Ranum igjen; og forteller om Orklas «null avskoging-policy», at denne er et vedlegg til kontrakter de inngår, og at matvaregigantens bærekraftsjef svarer både «ja og nei» på spørsmål om selskapet har kontraktsfestet med sine leverandører at de forplikter seg til å være avskogingsfrie i hele sin verdikjede.

Vi spør om det sistnevnte er akilleshælen i denne komplekse tematikken.

– Ja. Jeg tror ikke det per i dag finnes noen selskaper som kan garantere at deres leverandører er 100 prosent avskogingsfrie. Men det er dit vi må komme, og dersom Orkla i praksis har dette som krav til sine leverandører er det svært bra og et eksempel til etterfølgelse. Samtidig er det viktig at Orkla viser at de er villige til å stanse kjøpene fra underleverandører, dersom det viser seg at de ikke oppfyller dette kravet.

Han mener dette handler om at norske selskaper ikke bare skal forsyne et «bekymret hjemmemarked» med god samvittighet, for så å glemme resten av verden.

– Det hjelper lite om vi i Norge bruker avskogingsfrie varer, om de selskapene norske aktører kjøper fra også selger varer som har bidratt til avskoging til andre markeder. ■

New York Declaration on Forests (NYDF)

■ New York-erklæringen om skog (NYDF) ble lansert under FNs klimatoppmøte i 2014. Initiativet søker å bidra til å halvere avskogingen av tropisk naturskog innen 2020 og stanse den innen 2030. Ifølge erklæringen vil tiltakene kunne bidra til å spare atmosfæren for mellom 4,5 og 8,8 milliarder tonn CO₂ årlig innen 2030.

■ Blant deltakerne på toppmøtet der New York-erklæringen ble vedtatt i 2014, var regjeringsjefer, administrerende direktører for noen av verdens største selskaper, og representanter for urfolk og frivillige organisasjoner. 150 aktører sluttet seg til erklæringen i 2014, siden har flere kommet til.

■ Store internasjonale selskaper som Unilever, Nestlé, Mondelez og Cargill – og norske selskaper som Reitangruppen, Orkla, Norgesgruppen, Felleskjøpet og Cermaq – har sluttet seg til erklæringen. Sammen med blant annet USA, Tyskland og Frankrike, støttet norske myndigheter erklæringen. Brasil har ikke støttet initiativet, men det gjorde delstatsmyndighetene i tre viktige Amazonas-delstater.

■ NYDFs sekretariat er lagt til FN-organisasjonen UNDP. NYDF Assessment Partners, som står bak den ferske rapporten, er et nettverk av 25 sivilsamfunnsorganisasjoner og forskningsinstitusjoner.

8 **Aktuelt**

President Joko Widodo (i hvit skjorte) under et møte med ledere fra provinsene Papua og Papua Barat tidligere denne måneden. Under Widodos første fem år som president har Indonesia iverksatt en rekke tiltak for å redusere avskoging.

Foto: AFP PHOTO / Indonesian Presidential palace / NTB scanpix

Indonesia kan ta ledertrøya i vern av regnskog

Brasil er ikke lenger verdensledende i å verne tropisk regnskog. Indonesia er i posisjon til å ta over lederrollen. Først må imidlertid et urovekkende stort antall skogbranner slokkes.

Av **Asle Olav Rønning**

Mer enn ti år har Brasil vært et internasjonalt forbilde og ligget i tet i arbeidet med å stoppe ødeleggelsen av tropisk regnskog. De siste åra har imidlertid motorsagene i Amazonas begynt å summe hyppigere igjen. Og med president Jair Bolsonaro, som ble innsatt ved årsskiftet, har den negative utviklingen akselerert. Høyrepopulisten har sørget for å svekke og demontere mange av virkemidlene som la grunnlaget for Brasils regnskog-suksess.

Utviklingen i Brasil er det største tilbakeslaget siden vern av tropisk regnskog kom på den internasjonale dagsordenen i 2005, mener Arild Angelsen, professor ved Norges miljø- og

biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås og ekspert på vern av regnskog.

Brasil har under Bolsonaro definitivt abdisert fra plassen som verdens ledende nasjon innen regnskogvern. – Tronen er ledig, sier Angelsen.

Positive nyheter i Indonesia

På den motsatte siden av kloden, i Sørøst-Asia, er bildet et annet. Indonesia er verdens tredje største regnskogland, og har gjennom flere tiår hatt omfattende ødeleggelse av regnskogen. De siste to åra har imidlertid avskogingen blitt betydelig redusert, i takt med at en rekke vernetiltak har blitt gjennomført.

NMBU-professoren mener at neste

skritt kan være å gå for en internasjonal lederrolle, og at Indonesia kan ha mye å tjene på det.

– Indonesia er verdens fjerde største land, men landets rolle internasjonalt står ikke i samsvar med et innbyggertall på nærmere 270 millioner. Regnskog er noe man forbinder med Indonesia, men med et negativt fortegn. Her ønsker myndighetene nå å bygge et positivt image, sier han.

Ikke bare når det gjelder internasjonal anerkjennelse, men også på det økonomiske området kan Indonesia ha interesse av å ta en grønn lederrolle. Den viktige palmeoljeindustrien sliter med et svært frynsete rykte miljømessig, og møter omfattende problemer med å eksportere til EU.

– Det vil være vanskeligere for landet å få solgt sine produkter om man ikke gjør noe med avskogingen, sier Angelsen.

Mange lyspunkter

Indonesias nylig gjenvalgte president,

Joko Widodo, har tatt en rekke viktige skritt for å verne landets gjenværende regnskog. I forrige måned kom bekrefteisen på at landet innfører et permanent moratorium mot hogst i et enormt område på 66 millioner hektar skog. Dette til erstatning for et midlertidig moratorium som siden 2011 har blitt fornyet hvert andre år.

I vår kom tall fra det uavhengige World Resources Institute (WRI) som sa at avskogingen i Indonesia var 40 prosent lavere i 2018 enn gjennomsnittet for perioden 2002-2016.

Lyspunktene i Indonesia er flere: Urfolk har fått flere rettigheter, det hardtslående antikorrupsjonspolitiet KPK

«Indonesia trenger flere år på å skjønne at de ikke kunne selge gode intensjoner.»

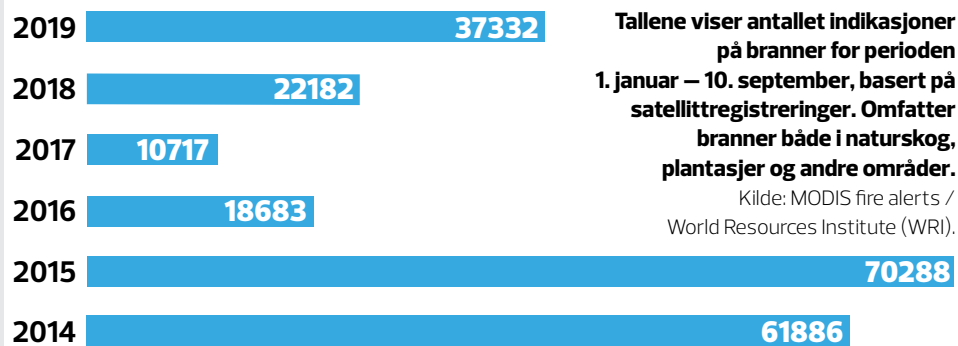
Arild Angelsen, professor NMBU.

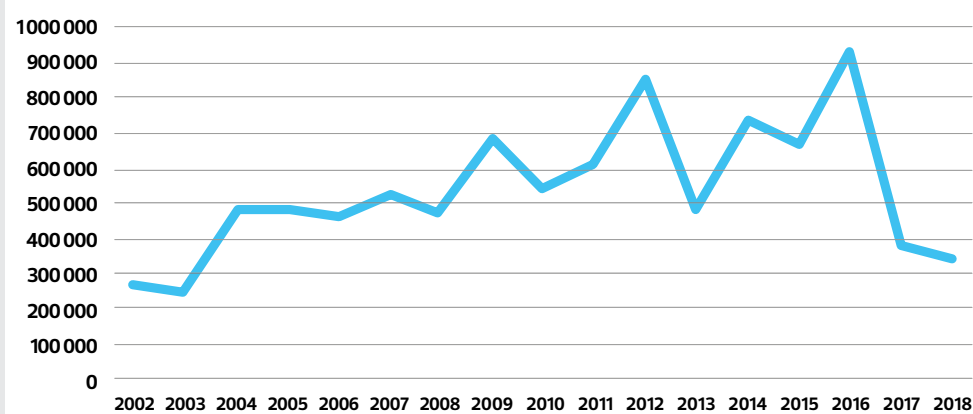
Arild Angelsen, professor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Skogbranner i Indonesia

Avskoging i Indonesia

Tallene viser årlig reduksjon i naturskog. Tall i hektar skog. Kilde: World Resources Institute (WRI).

viker ikke tilbake for å arrestere ledende politikere i kampen mot korrupsjon i skogsektoren, palmeoljebransjen får ikke lenger utvide sitt areal og det er satt inn mye ressurser på forebygge skogbranner og beskytte torvmyr.

Et vendepunkt kom høsten 2015, da et stort antall skogbranner herjet på Sumatra og Borneo. Brannene førte til store ødeleggelser, omfattende spredning av helseskadelig røyk og alvorlige helseplager for et stort antall mennesker. Mens Brasils president har møtt årets branner med en rekke kontroversielle uttalelser og halvhjertet innsats, reagerte Widodo på 2015-brannene med å innføre en rekke tiltak for å hindre en gjentakelse.

– Forsto ikke spillet

Det satte også fart på samarbeidet med Norge, som lenge hadde ligget i dødvannet. Bakteppet var at Norge og Indonesia inngikk allerede i 2010 en avtale om utbetaling av inntil én milliard dollar i bytte mot redusert avskoging. Det trakk imidlertid ut med å få konkrete resultater, og det var Brasil som var og ble Norges viktigste samarbeidsland. Det var Brasil som fikk de store pengene fra Norge.

– Indonesia var tidlig ute med å flagge en interesse. Men Indonesia forsto ikke spillet. Det er ikke nok å si «vi er veldig gode på skogvern, gi oss penger». Brasil derimot, hadde lagt om politikken og kunne vise til klare endringer. Indonesia trengte flere år på å

skjønne at de ikke kunne selge gode intensjoner, sier Angelsen.

Klima- og miljøminister Ola Elvestuen sa tidligere i år at Norge for første gang er klar til å utbetale penger som belønning for avskoging, ni år etter at avtalen ble inngått. Den første utbetalingen kan bli på 200 millioner kroner. Uavhengig av utbetaling som belønning for redusert avskoging, har Norge gitt betydelig økonomisk støtte til Indonesias arbeid med å verne regnskog. Blant annet har Norge betalt Indonesia 377 millioner kroner til vern av torvmyr.

To år er kort tid

Det er mange snubletråder på veien for Indonesia. Joko Widodo, mest kjent som Jokowi, går nå løs på sin andre presidentperiode. Regnskog var ikke en viktig del av valgkampen, og det har ikke kommet klare signaler om hvilken kurs politikken vil ta.

Arief Wijaya, leder for klima- og skogarbeidet til World Resources Institute i Indonesia, mener at to år med redusert avskoging er for kort tid til å trekke konklusjoner. Indonesia kan tenkes å ta en global lederrolle, men foreløpig er det for tidlig å spå, mener han.

– Dette er ennå ingen trend. Vi må vente til 2020, og se om regjeringen når sitt mål om å redusere avskogingen til 450 000 hektar i året, sier Wijaya til Bistandsaktuelt.

Han sammenligner med situasjonen

Arief Wijaya, klima- og skogekspert i organisasjonen World Resources Institute.

Chip Fay, ansvarlig for Indonesia i Regnskogfondet.

i Brasil for et tiår siden, da tallene for avskoging først begynte å falle – det tok noen år før man kunne si at dette virkelig var en varig endring. Utviklingen i de delene av Indonesia som ennå ikke er tungt berørt av avskoging, som Papua og Papua Barat på Ny-Guinea, blir ifølge Wijaya helt avgjørende for om Indonesia lykkes med å nå sine mål.

Tøff «ildprøve» i høst

På kort sikt må Indonesias myndigheter få kontroll med et stort antall branner i skog og på plantasjer. Brannene kommer hver høst, men de er i år mer tallrike enn noen gang siden katastrofeåret 2015. Myndighetene har allerede for lengst innført unntakstilstand i flere provinser og satt inn store sivile og militære styrker for å stoppe brannene.

Den helseskadelige røyken skaper store helseplager for landets egen befolkning. I tillegg føres røyken med vinden over til nabolandene Singapore og Malaysia og skaper en pinlig internasjonal situasjon for Indonesia.

Det er ikke tilfeldig at dette kommer i år. 2019 har hatt mindre nedbør enn de tre foregående årene. Utviklingen de neste ukene vil fortelle om tiltakene som er satt inn mot skogbranner siden 2015 virker også i tørre år, når regnet uteblir.

– Testen på hvordan myndighetenes tiltak virker, kommer nå i år, sier Wijaya.

Branntoppen er vanligvis i oktober.

Først når denne måneden er over, kan man gjøre opp regnskap.

Tror på indonesiske myndigheter

Chip Fay er ansvarlig for det norske Regnskogfondets arbeid i Indonesia. Han har 25 års erfaring med arbeid i landet. Han mener at utviklingen i Indonesia er positiv, og slår fast at president Jokowi har vist at han mener alvor med å verne regnskogen.

Indonesiske myndigheter kan ta en vesentlig del av æren for at tallene viser redusert avskoging i 2017 og 2018, mener Fay.

– Tror du at Indonesia kan være på vei til å bli internasjonalt ledende innen vern av regnskog?

– Det er folk i Indonesia som gjerne vil det, inkludert miljøvern- og skogminister Siti Nurbaya Bakar. Og det er mulig. Jeg er optimistisk for at det kan skje, sier Fay.

For at den positive utviklingen skal fortsette, er det avgjørende at ideen om resultatbasert finansiering blir realisert. Ikke minst må det komme resultater som er merkbare for folk lokalt, mener Fay.

– Det er viktig at lokale og regionale myndigheter belønnes for bærekraftig utvikling, sier han.

Norge har i tillegg til avtalen med Jakarta også startet samtaler med ledere i provinser, noe som kan åpne for at betaling for redusert avskoging går direkte dit. ■

10 Aktuelt

Bistand til funksjonshemmede:

400 millioner, hvordan kom det på bordet?

I nesten to tiår sank andelen norsk bistand øremerket til funksjonshemmede. Interessen blant norske regjeringspolitikere var laber. Men i mars i år skjer det noe: KrFs ferske utviklingsminister Dag Inge Ulstein bebuder en nysatsing: Norge skal bevilge 100 millioner kroner – hvert år i fire år. **Av Jan Speed**

En lang negativ trend var snudd. Hvordan skjedde dette? En slitt, gultusjet og bokmerket utgave av en Norad-evalueringssammenheng ligger på pulten til daglig leder i Atlas-alliansen, Morten Eriksen. Evalueringen tok for seg funksjonshemmedes rettigheter i utviklingssamarbeidet og hvordan de var ivarettatt. Norge hadde lite å skryte av, mente evalueringene.

For Atlas-alliansen, en paraplyorganisasjon for funksjonshemmedes organisasjoners bistandsarbeid, ble rapporten starten på et sju år langt arbeid for større satsing og økte bevilgninger.

– Vi har brukt Norads evaluering og tallene for alt det er verdt. Vi har vist til den i møter med Utenriksdepartementet og Norad, og til alle politikere vi har snakket med, opptil flere ganger, sier Morten Eriksen.

Nedadgående trend

– Jeg tror ingen evaluering fra de siste årene er blitt brukt og referert så mye som denne. Den havnet ikke i en skuff. Det er utrolig givende å føle at vi var med å på å endre politikk og praksis. Det har vært et skifte, sier Nora Ingdal, daværende evalueringssjef i Nordic Consulting Group, og nå utenlandssjef i Redd Barna.

I ti år hadde integrering av hensynet til funksjonshemmede i all annen bistand vært offisiell norsk bistandspolitikk. «Mainstreaming» heter det på fagspråket, som et alternativ til øremerking. I 2012 skulle det evalueres om norske bistandspartnere hadde tilstrekkelig integrert mennesker med funksjonsnedsettelse i øvrige utviklingsprogrammer.

«Nedslående» var betegnelsen daværende leder i Atlas-alliansen brukte om funnene i evalueringen.

«Norge har i liten grad fremmet funksjonshemming som et menneskerettighetsspørsmål, til tross for føringer i vedtak fra Stortinget og Utenriksdepartementet,» het det i evalueringssammenheng. Retningslinjene fra 2002 om å integrere hensyn til mennesker med funksjonsnedsettelse i annen bistand viste seg å være lite kjent i bistands-

miljøene.

Andelen direkte øremerket bistand hadde samtidig falt fra 1 prosent til rundt 0,5 prosent årlig.

<<Tydelige funn>>

– Vi hadde tydelige funn og konkrete anbefalinger. Etter at evalueringen ble presentert sa en UD-person til meg: «det er den første evalueringen jeg har skjont», forteller Ingdal. Mer penger må på bordet, all bistand må kanaliseres gjennom de funksjonshemmedes organisasjoner, og de må være i førerretet, anbefalte rapporten.

Atlas-alliansen fulgte opp med to nye egne rapporter, den siste i februar 2018, som igjen viste at den nedadgående trenden bare fortsatte. Den øremerkede bistanden lå på 0,36 prosent på slutten av 2017.

Tallene var hentet fra den norske stats egne databaser.

– Atlas-alliansen var helt tydelig. De holdt fokus på de konkrete anbefalingene, og hadde bestemt seg for å gjenta det samme budskapet helt til det gikk inn, sier Ingdal.

Tall, påvirkning og møteplaging

Høsten 2013, året etter at evalueringen forelå, begynte Morten Eriksen som daglig leder i Atlas-alliansen. Organisasjonen, som samler 17 organisasjoner om «global bistand til funksjonshem-

En evalueringssammenheng fra 2012 har vært flittig sitert under Morten Eriksens lobbyvirksomhet for økte bevilgninger til funksjonshemmede. Foto: Jan Speed

mede», hadde fått på plass en erfaren politisk pådriver. Eriksen hadde bakgrunn fra Forum for utvikling og miljø og Verdens Naturfond - WWF.

Noe av det første han gjorde var å invitere sin tidligere sjef i WWF, Nina Jensen, for å få henne til å fortelle hva miljøorganisasjonene hadde gjort for å komme på banen.

– Hun mente at vi egentlig hadde en mye bedre sak, og at vi i likhet med miljøorganisasjonene måtte bruke tall for å underbygge argumentene, sier Eriksen.

Atlas-alliansen er et lite sekretariat på seks personer og har knappe ressurser. Paraplyorganisasjonen, som favner en rekke organisasjoner for funksjonshemmedes rettigheter, får ikke informasjonsmidler fra Norad.

I motsetning til flere andre organisasjoner hadde Atlas-alliansens andel av den offentlige bistandskaken vokst i beskjeden grad siden 2000. Sekretariatet hadde ikke kapasitet til å legge detaljerte planer. Men de hadde ett mål: «trenden måtte snus».

– Vi har hatt en fordel gjennom at det er bred verdimeisig forankring i Norge og at vi har et ansvar for de mest marginaliserte gruppene i samfunnet. Det er en intuitiv forståelse for behovet for å fremme rettighetene til folk med funksjonsnedsettelse, sier Eriksen.

I årenes løp er det blitt mange leserinnlegg forfattet av Eriksen og seniorrådgiver Andrew Kroglund, blant annet publisert i Bistandsaktuelt.

– Vi skriver saker som blir lest, og vi er villig til å kritisere og være tydelige, sier Eriksen.

Plantet ideer

På offentlige møter om bistand har de oftest tatt ordet for å fremme sin sak. Korte og presise innlegg på utenrikskomiteens høringer om statsbudsjettet eller utviklingsmeldinger har plantet ideer og formuleringer hos politikere. Norske politikere har fått møte gjester fra funksjonshemmedes organisasjoner i utlandet.

– Noen vil si at du har vært en møteplager, Eriksen?

– Nei, har jeg det? Det har jeg aldri tenkt på. Jeg har ofte tenkt at jeg burde ha vært mer frampå. Sivilsamfunnet skal være kjerringa mot strømmen. Men det er ikke i åpne møter at endringsgrunnlaget legges. Det er lange prosesser, små drypp og solide skriftlige bidrag til de rette instansene som får det til å gå i riktig retning.

Samme år som han ble daglig leder ratifiserte Norge FN's konvensjon om

funksjonshemmedes rettigheter. Det var nok et dokument som kunne legges på bordet og brukes til å sammenligne bistandsmyndighetenes ord og handlinger, og avstanden mellom.

Samarbeid

Atlas-alliansen etablerte et «inkluderingsnettverk» som et tilbud til andre norske bistandsorganisasjoner for å bistå dem med å inkludere mennesker med funksjonsnedsettelse i deres prosjekter. Det ble et tett samarbeid med blant annet Plan Norge og Redd Barna.

Redd Barna hadde fått kritikk i Norad-evalueringen. Årsaken var at de rett og slett ikke hadde oversikt over hvor mange funksjonshemmede som ble omfattet av deres programmer. Høsten 2013 vedtok organisasjonen at barn med nedsatt funksjonsevne måtte stå sentralt i arbeidet.

– I alle talepunktene til Redd Barnas generalsekretær de siste 4 – 5 årene har funksjonshemmedes rettigheter vært med, understreker Ingdal.

Leave no one behind

2015 ble et avgjørende år. Samtidig som FN's medlemsland applauderte en rekke utviklingssuksesser i perioden fra år 2000, vedtok generalforsamlingen nye globale bærekraftsmål for neste 15-årsperiode. Til sammen 17 nye hovedmål ble vedtatt.

Samtidig ble slagordet «Leave no one behind» en overordnet rettesnor for utviklingsarbeidet: Ingen skulle etterlates, alle marginaliserte grupper måtte inkluderes! Folk med nedsatt funksjonsevne var en tydelig gruppe som ofte var uteglemt og etterlatt i utviklingssammenheng.

Norske politikere tok opp hansken. Daværende utenriksminister Brende satte ned en internasjonal ekspertgruppe for funksjonshemmede og utdanning. Statsminister Erna Solberg sa ja til invitasjonen fra FN's generalsekretær om å lede en egen høynivå-gruppe av internasjonale kjendiser for å fremme bærekraftsmålene. Arbeidet har gitt Solberg og Norge en profilert internasjonal rolle.

– Inngår i en internasjonal trend

– Du må se det som skjer i Norge som en del av en internasjonal trend som er utløst av bærekraftsmålene og målsettingen om at ingen skal etterlates, sier Norads direktør Jon Lomøy.

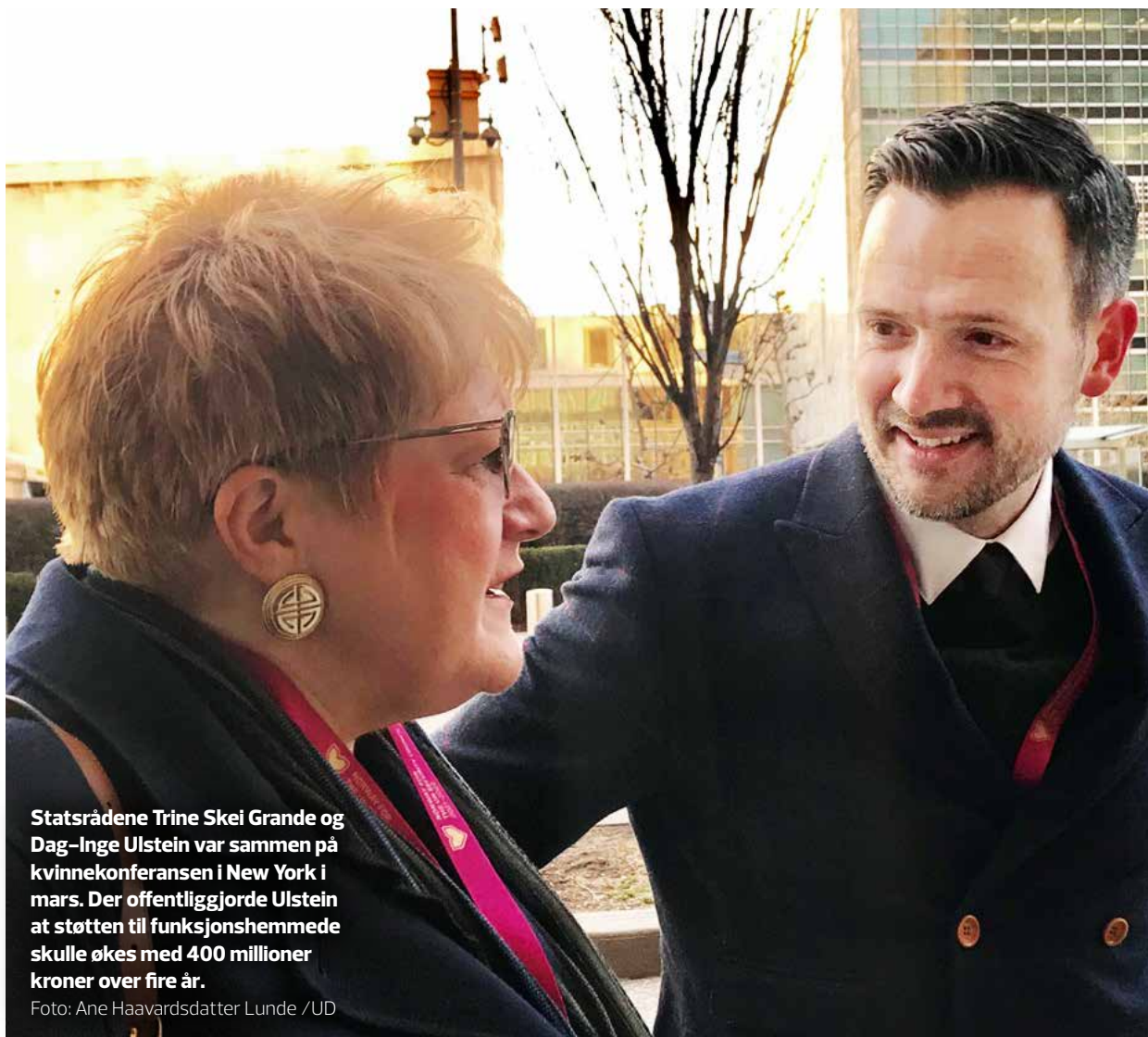
– «Leave no one behind» har vært helt sentralt for å fremme vårt budskap. Det var en milepæl, sier Eriksen. →

Jafeti Luhena i Malawi går på skole og elsker å stå på hendene i friminuttene. Norsk utdanningsbistand skal både sikre at elever med funksjonsnedsettelse skal kunne bruke skolene som bygges og at de får den spesialhjelpen de trenger.

Foto: Atlas-alliansen

12 Aktuelt

Statsrådene Trine Skei Grande og Dag-Inge Ulstein var sammen på kvinnekonferansen i New York i mars. Der offentliggjorde Ulstein at støtten til funksjonshemmede skulle økes med 400 millioner kroner over fire år.

Foto: Ane Haavardsdatter Lunde /UD

← Samme høst kom den store flyktningstrømmen fra Syria. Bistandsbudsjettet måtte kuttes, og daværende utenriksminister Børge Brende tok sparekniven. Brende foreslo et ti prosent kutt i bistanden som går via norske sivilsamfunnsorganisasjoner.

Dette førte til en voldsom motreaksjon og mobilisering blant norske ikke-statlige organisasjoner.

– Børge Brende skjøt seg selv i foten, sier Eriksen.

Han forteller at noen av de store organisasjonene i Atlas-alliansen, med drevne lobbyister fra Norges Blindeforbund og Norges Handikapforbund, brukte sine politiske kontakter for å motarbeide «for å motvirke utenriksministerens nattarbeid». Budskapet er ikke glemt i maktkorridorene, mener Eriksen.

Politiske unnlattelsessynder

Nora Ingdal innrømmer at det har tatt tid å få de funksjonshemmedes sak høyt på den bistandspolitiske dagsorden. Hun forklarer det på denne måten:

– Lenge var det ikke sterke ledere i UD eller i Norad som så at funksjonshemmede sto bakerst i køen. Politiken hadde ikke fokus på rettighetene til de svakeste gruppene. Og FN's tusenårsmål (målene som gjaldt fram til 2015, red.anm.) var ikke så tydelige på dette som bærekraftmålene som kom etter.

Hun mener at synet på folk med funksjonsnedsettelse i Norge lenge var preget av en velferds- eller velledighetstenkning, og ikke en tydelig rettighetstilnærming.

– Men den største hindringen har kanskje vært at folk med funksjonsnedsettelse ofte er usynlige både i politikken og i samfunnet for øvrig, sier hun.

Pleiet forholdet til KrF

Atlas-alliansen beskriver en holdningsmessig utvikling over flere år der deres sak har hatt «vekslende gehør».

– Det er først med Kristelig Folkeparti i regjering at vi har fått gjennomslag, men det begynte før Dag-Inge Ulstein ble utviklingsminister, sier Eriksen.

Alliansen pleiet forholdet til KrF helt fra partiet kom i vippeposisjon på Stortinget. Men det begynte ikke så bra.

KrF lanserte i september 2016 en såkalt «alternativ utviklingsmelding», som fikk stor oppmerksomhet og mye skryt i bistandsmiljøet. Men Morten Eriksen raste. I et innlegg på bistandsaktuelt, no skrev han «KrF's unnlattelsessynd – de har glemt de funksjonshemmede». Partiet skjønte at de hadde bommet.

I et svar skrev Sturla Henriksbø, daværende leder av Internasjonalt utvalg i KrF: «Vi har respekt for Eriksens opplevelse av at hensynet til funksjonshemmede og deres rettigheter ikke kom fram med nok tyngde i meldingen. Men antallet ganger dette hensynet ble nevnt i meldingen må imidlertid ikke tas som en indikasjon på manglende prioritering. La det være klart: KrF vil fortsette å tale funksjonshemmedes sak, både nasjonalt og internasjonalt.»

Nora Ingdal, programsjef i Redd Barna, tidligere evalueringsteamleder i Nordic Consulting Group.

Store, udekkede behov

■ Om lag 15 prosent av verdens befolkning lever med ulike typer og grader av funksjonsnedsettelse.

■ Av disse bor mer enn 80 prosent – rundt 800 millioner mennesker – i utviklingsland. Tallet ventes å stige til det dobbelte innen 2050.

■ Rundt 500 millioner har udekkede behov for hjelpemidler. 85–90 prosent av disse bor i fattige land.

■ FN har dokumentert at personer med funksjonsnedsettelse møter barrierer, diskriminering og stigmatisering som hindrer dem i å få del i den framgangen som skjer på mange områder for mennesker uten funksjonsnedsettelse.

■ Mange blir heller ikke registrert ved fødselen, og det er begrenset med data om deres tilgang til sosiale tjenester.

■ Det anslås at rundt halvparten av barn med funksjonsnedsettelse i lavinntektsland ikke går på skole. De som går på skole møter ofte store hindre i form av manglende tilrettelegging. Slik er det i de fleste sektorer.

Omkamper

Siden har alliansen og KrF fortsatt dialogen, med noe mindre konfronterende retorikk. Men det ble omkamper.

Sommeren året etter (2017) behandlet utenriks- og forsvarskomiteen regjeringens utviklingsmelding. «Rettingtperspektivet som forsvant», lød overskriften på Atlas-alliansens kommentar til komiteinnstillingen. Organisasjonen mente at komiteen ikke hadde gjort vesentlige fremskritt når det gjelder rettigheter for de mest marginaliserte, nemlig funksjonshemmede.

«KrF tok selvkritikk etter at de i fjor la fram sin alternative utviklingsmelding hvor funksjonshemmede var så godt som fraværende i dokumentet. KrF leverte også viktige tekster inn i Utenrikskomiteens innstilling til budsjettet for 2017. Flere av de andre partiene har vist vilje til å lytte til funksjonshemmedes utfordringer i våre samarbeidsland. Så kommer en innstilling uten at funksjonshemmede overhodet er nevnt! Eksisterer vi ikke for komiteen?» skrev Atlas-alliansen.

Nye rapporter og kritikk

I Utenriksdepartementet og Norad var budskapet fortsatt at arbeidet for å styrke bistanden til funksjonshemmede var på rett vei gjennom at det ble inkludert overalt i den øvrig helse- og utdanningsbistanden.

Men en rapport skrevet av FAFO på oppdrag for Atlas-alliansen (Tracking Inclusion 2017, Kathleen M. Jennings) viste samtidig at det var svært vanskelig å etterspore at midlene faktisk ble brukt på tiltak som inkluderte funksjonshemmede. Rapportens fokus var utdanningsbistand. Verdensbanken, og andre internasjonale aktører som Unicef, har ikke god nok oversikt over om midlene brukes til *inkluderende* utdanning.

Dette styrket argumentet for at mer bistand måtte øremerkes mennesker med funksjonsnedsettelse.

Nye vinder

En internasjonal mobilisering var likevel på gang. Storbritannia tok initiativ til den første globale konferansen om funksjonsnedsettelse og utvikling, «The Global Disability Summit». Det skjedde i London 24. juli 2018. På toppmøtet var det mer enn 700 representanter for myndigheter, sivilt samfunn, næringsliv og academia.

Ingen norske statsråder var tilgjengelige midt i sommerferien. Norads direktør Jon Lomøy representerte Norge.

Et partnerskap for inkluderende utdanning ble lansert, der Norge, Storbritannia og Verdensbanken gikk sammen. Støtten på 50 millioner kroner over tre år til Inclusive Education Initiative (IEI) skal bidra til at barn og unge med nedsatt funksjonsevne får et bedre skoletilbud. Norge sluttet seg også til Charter for Change og varslet fortsatt bidrag til å iverksette FN's konvensjon for rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD).

Forkjemper

– For meg var konferansen en vekker. En ting var «Leave no one behind» og den intellektuelle analysen og forståelsen av at uten å få med funksjonshemmede så får vi ikke til utviklingsmålene. Men det er noe annet når du møter en voksen mann født i Finnmark som er døv og som så blir blind i voksen alder og som nå er leder for verdensforeningen for døv-blinde. Det er sterke personer du møter, mange fra utviklingsland. Folk som har stått på. Det er helt riktig å si at etter møtet i London fikk jeg et sterkere personlig engasjement i tematikken, sier Norads direktør.

Ingdal mener at i Jon Lomøy fikk de funksjonshemmedes sak en egen «champion», en forkjemper innen bistandsforvaltningen.

– Han sørget for at rettighetstenkingen ble førende for store deler av bistanden. Med Lomøy opplevde vi at funksjonshemmedes rettigheter ble tatt på alvor, mener Ingdal.

Norges nye utviklingsminister lover å fronte funksjonshemmedes rettigheter i internasjonale fora. – Vi har lyst til å bruke alle de arenaene vi kan. Jeg har fått tips om mange konferanser jeg burde være på, men vi får ikke med oss alle, sier Dag-Inge Ulstein. Her i en debatt under Arendalsuken. Foto: Gunnar Zachrisen

Morten Eriksen, daglig leder i Atlas-alliansen, Chapal Khasnabis, fagrådgiver på hjelpemidler i Verdens helseorganisasjon og Jon Lomøy, Norad-direktør under Global Disability Summit i juli 2018. Foto: Atlas-alliansen

Under behandlingen av statsbudsjettet for 2019 var det flere partier som foreslo mer bistand til funksjonshemmede.

Inn i regjeringserklæringen

På nyåret endte forhandlingene om KrFs inntreden i Solberg-regjeringen med suksess for Ropstad-fløyen i KrF og statsminister Erna Solberg.

I Granavolden-erklæringen januar 2019 sier den utvidede regjeringen at den skal lage «en strategi for marginaliserte grupper».

– Erklæringen reflekterte den internasjonale trenden med økt vekt på sårbare grupper, og der funksjonshemmede er en av gruppene som løftes fram. Da møtte den internasjonale trenden også norsk politikk, påpeker Lomøy.

Bergenspolitikeren Dag-Inge Ulstein, fra KrFs «rødgrønne fløy», var personen som fikk ansvar for å realisere dette.

– Når dette står i regjeringsplattformen er det ingen som bør bli overrasket over at vi mener alvor. Det er litt av dynamikken i politikken. Etter slike forhandlingsrunder skal endringer vises, sier utviklingsminister Ulstein til Bistandsaktuelt.

Rush av innspill

– Da jeg kom til Utenriksdepartementet, ønsket jeg å se hvordan vi kunne jobbe med dette, sier Ulstein.

Innspillene til den nye statsråden lot ikke vente på seg. Utviklingsministeren fanget opp signaler både fra sivilsamfunnet, fra sentrale personer i Verdensbanken, fra FN's flaggskipsrapport om funksjonshemmede og fra regjeringss-

kollegaer i utviklingsland.

– De frivillige organisasjonene har vist et veldig tydelig behov. Det bør ikke overraske noen at vi lytter til sivilsamfunnet. Oppsummeringen fra sivilsamfunnet på høynivåmøtet i sommer var at vi må sette de som er aller bakerst først, sier Ulstein.

Konkrete innspill fikk han også tidligere i år fra utdanningsministeren i Etiopia.

– Dette er ikke noe vi har kommet på, og burde ha vært gjort mye før. KrF kan ikke ta all ære for at trenden er snudd, innrømmer Ulstein.

– Det at vi fikk Ulstein som utviklingsminister fikk for gang i sakene, mener Ingdal. Norad tok tidlig initiativ til et møte med den nye statsråden for å skissere noen muligheter for økt norsk engasjement for funksjonshemmede. Det gjaldt alt fra det inkluderende utdanningsinitiativet IUI og et nytt partnerskap rundt hjelpemidler til arbeidet med funksjonshemmede i multilaterale organisasjoner og mulighetene for å bruke sivilsamfunnskanalen til en sterkere satsing.

– Alle dette har gått videre, sier Lomøy.

– Vi politikere har kloke folk rundt oss som leverer på våre signaler og gjør oss gode. De ulike avdelingene i UD/ Norad har jobbet med innretningen av bistanden til mennesker med funksjonsnedsettelse, sier Ulstein.

Penger på bordet

Allerede 50 dager etter at han stod på Slottplassen som nyutnevnt statsråd var Ulstein klar til å flagge høyt et nytt norsk engasjement for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Under et besøk i New York i midten av mars i forbindelse med i Kvinnekommissjonen offentliggjør han at Norge kommer med en ekstrabevilgning på 400 millioner kroner over fire år til funksjonshemmede.

Statsråden var i etterkant så fornøyd at han inviterte Norad-direktø-

ren og flere organisasjoner til kake på statsrådets kontor. Der understreket Ulstein viktigheten av at «ingen må etterlates». Samtidig ble organisasjonene oppfordret til å søke om støtte fra den ferske budsjettposten.

På vei ned trappen utenfor UD etter møtet snakket flere av organisasjonsfolkene sammen. Og der og da ble det lansert en samarbeidsidé.

– Flere sa at dette burde vi ikke konkurrere om. At det var bedre å samarbeide om en felles søknad, med Atlas-alliansen som ledende. Det er vel første gang norske bistandsorganisasjoner har gått sammen om en så stor fellessøknad. Vi ville vise at vi kunne samarbeide på landnivå og styrke status for funksjonshemmede i landet, sier Ingdal.

Ulstein applauderer ideen. Han sier det er «fantastisk at 15 organisasjoner kan gå sammen på den måten».

– Jeg er trygg på at vi kommer til å se effekter av dette. De ulike organisasjonene utfyller hverandre, sier statsråden.

Han håper at den nye bevilgningen kan få vist hvor viktig sivilsamfunnet er til å utfordre myndigheter i

utviklingsland på områder der det er mangler.

– Når sivilsamfunnets handlingsrom begrenses i mange land, så er det mange sårbare grupper som rammes, sier Ulstein.

Bare begynnelsen?

Utenlandssjef i Redd Barna, Nora Ingdal, mener det «viktigste Ulstein og Lomøy gjør nå er å sørge for at funksjonshemmede fortsatt er høyt på agendaen. Dette må forankres i et system slik at innsatsen fortsetter også når de engang går ut døren.»

Norad-direktøren på sin side tror man er «midt opp i en spennende opptrapping».

– Når vår statsråd på alle møter han drar på snakker om sårbare grupper, inklusiv funksjonshemmede, setter det agendaen for hva våre viktigste multilaterale partnere skal gjøre. Det å gjøre de store norske bidragene gjennom globale fond og multilaterale organisasjoner mer rettet mot funksjonshemmedes behov er en viktig del av den norske opptrappingen.

– De årlige budsjettprosessene avgjør hvor mye penger det blir til funksjonshemmede. Det er ikke slik at en klok opptrapping er å tredoble fra ett år til det neste. Det tar tid å trappe opp og lage gode prosjekter og programmer. En gradvis opptrapping er normalt bistandsfaglig klokt, sier Lomøy.

Atlas-aktivisten Morten Eriksen er litt mer utålmodig.

– Vi er selvfølgelig takknemlige, men 100 millioner per år er velig lite penger når du ser behovet. Det er langt frem til at vi er på samme nivå som i år 2000, hvor 1 prosent av norsk bistand via sivilt samfunn var øremerket funksjonshemmede. Dette er bare begynnelsen om det skal gjøres noe skikkelig frem mot år 2030. Det er bare ti år til vi skal ha oppfylt bærekraftsmålene, så både statsråd Dag Inge Ulstein og vi har en stor jobb å gjøre, sier Eriksen. ■

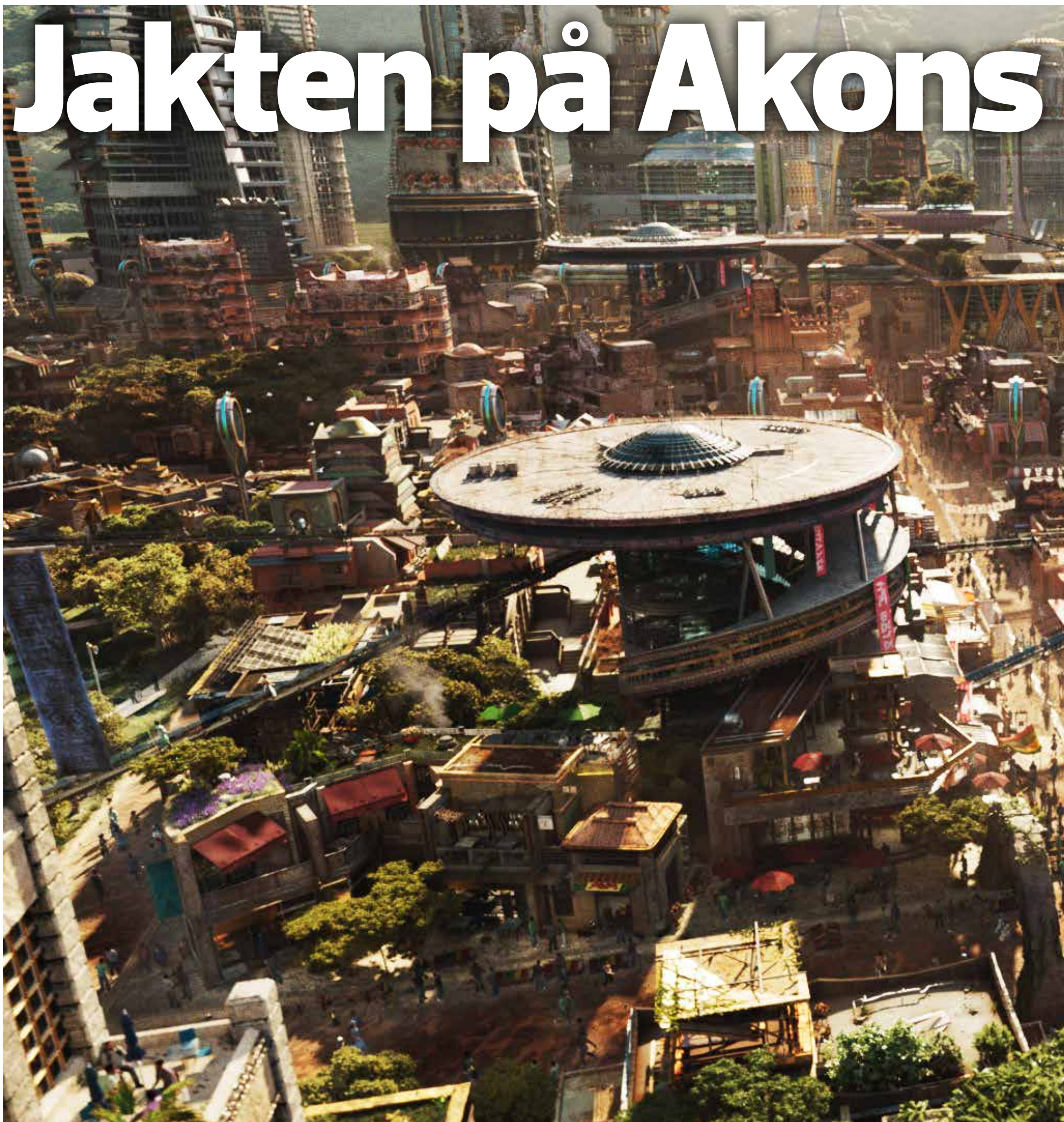
Utviklingsminister Dag Inge Ulstein inviterte i mars Norad og organisasjoner på kaffe og kake for å fortelle om 100 millioner kroner-satsingen. Foto: Privat

«Det som skjer i Norge er utløst av FN's bærekraftsmål og målet «Ingen skal etterlates»»

Jon Lomøy, Norad-direktør.

14 Tema: Har Afrika en digital fremtid?

Jakten på Akons

Kryptovaluta og blokkjeder er Afrikas redning, mener R&B-stjernen Akon. Vi dro til Senegal for å finne artistens drømmeby. **Av Martin Skjæraasen**

Første gang jeg leste tittelen, trodde jeg det var tull, et desperat stunt fra en falmet popstjerne. «Akon wants to build 'real-life Wakanda' using a currency called Akoin», meldte BBC.

Artisten Akon planla altså å bygge et virkelighetens Wakanda, det vidunderlige fantasilandet fra superheltefilmen «Black Panther», med en kryptovaluta han hadde oppkalt etter seg

selv. Jeg måtte bare klikke meg inn.

Bildet av Akon toppet saken. Han satt med oppkneppet skjorte, diamanter i ørene og et sløret flir. Til deg som er for gammel eller ung til å vite hvem Akon er, så er han den amerikanske R&B-stjernen som på midten av 2000-tallet pumpet ut hit etter hit med umiskjennelig autotune og fengende refrenger.

Senere har karrieren hans tatt nye

og overraskende retninger, viste det seg, og denne BBC-saken handlet om hans siste påfunn.

Afrikas redning

«Akoin». En helt ny kryptovaluta med revolusjonerende potensial. Aliaume Damala Badara Akon Thiam, som er Akons fulle navn, tilbragte store deler av oppveksten i foreldrenes hjemland Senegal. Han har sommerhus der. Han har spilt konserter der. Han er til og med venn med president Macky Sall. Og nå skulle han altså gi noe tilbake.

– Jeg tror på kryptovaluta og blockchain kan redde Afrika på mange måter, sa Akon ifølge BBC.

Amerikaneren hadde ikke bare planer om skape en helt ny kryptovaluta. Han hadde planer om å bygge en hel kryptoby! Et «real-life Wakanda», som han kalte den. Intet mindre.

Noen måneder tidligere hadde «Black Panther», den første superheltefilmen som utspiller seg i Afrika, gått sin seiersgang på kinoer verden over. Handlingen foregår i det fiktive landet Wakanda, som takket være det glødende vidundermineralet vibranium er verdens rikeste og mest høyteknologiske nasjon.

Nå skulle Akon skape et tilsvarende paradisi i Senegal. På en 2000 hektar stor tomt utenfor hovedstaden Dakar,

«Wakanda»

Wakanda er det fiktive landet fra superheltefilmen «Black Panther», et supermoderne samfunn som er bygget på mineralet vibranium.

Foto: Marvel / NTB scanpix

som han hadde fått av sin venn presidenten. På spørsmål om de tekniske aspektene ved prosjektet, hadde Akon ifølge BBC bare svart:

– Jeg kommer med konseptene. Resten overlater jeg til nerdene.

Kryptisk by

Da jeg hadde lest ferdig artikkelen, ble jeg sittende og se på bildet av Akon. Var han seriøs? Akon var riktignok blitt en anerkjent forretningsmann med solcelleprosjektet Lighting Africa. Men å frelse kontinentet, med blockchain og blockchain-byer? Jeg var ikke overbevist, men klarte heller ikke å la saken ligge.

Jeg klikket meg inn på Akoins hjemmeside. Der ruvet «verdens første kryptoby» i all sin prakt, med skoler, universiteter, parker og boliger. Jeg kunne lese at handel og menneskelig omgang skal «kryptoniseres» for å skape «en radikalt ny måte å eksistere på». Det var et prospektbilde av byen, med brede gater og buede skyskrapere i glass. «CRYPTO CITY» sto det skrevet på bildet.

Hva var det egentlig Akon prøvde på? Og kunne det overhodet la seg gjøre? Kunne Senegal bli en teknologisk stormakt, et «ekte Wakanda»? Og hva skulle i så fall til?

Jeg sendte epost til artistens pres-

Popstjernen Akon hadde store planer for Afrika, blant annet å lansere en kryptovaluta.

Foto: Silverhub / Variety / REX

seteam, men hørte ikke fra dem. Jeg meldte meg inn i Facebook-gruppa, men ble ikke klokere. Etter uker uten annet enn kryptiske nyhetsbrev og ryktebaserte nettsaker, var det bare én ting å gjøre: Jeg måtte til Senegal og finne svar.

Jeg kommer med konseptene. Resten overlater jeg til nerdene. »

Akon, sanger og selverklært visjonær.

En plakett i mørket

Jeg lander en sen mandagskveld i april, i et land som er svært langt unna Wakanda på veldig mange måter. Senegal er fortsatt en av verdens fattigste stater, halvparten av befolkningen lever under fattigdomsgrensa, de fleste er bønder og fiskere. Det finnes ikke vibranium her, bare fosfor og litt olje.

Likevel pågår det en voldsom teknologisk utvikling i Senegal, her som i resten av Afrika. Allerede i ankomsthallen bærer et neonfarget reklameskilt fra telegiganten Orange bud om den digitale revolusjonen alle snakker om, en teknologisk omveltning som i stor grad drives av smarttelefonens →

16 Tema: Har Afrika en digital fremtid?

YUX-designerne Nadia Tedfridj fra Togo og Daniel Locko fra Kongo Brazzaville er langt på overtid med en digital markeds plass for jordbruksvarer. Foto: Martin Skjæraasen

← innmarsj.

Ingen andre kontinenter har like kraftig vekst i telekom-sektoren som Afrika, selv om mobilbeholdningen fortsatt er mye lavere enn i USA og Europa. I 2013 hadde én av fem smarttelefon i Senegal, ifølge Pew Research. Nå er det én av tre.

Taxisjåføren min har minst to. Han betaler bomavgiften med den ene og setter kursen mot Dakar.

– Hva skal du her? spør han.

Jeg forklarer og han nikker. Sjåføren kjenner selvsagt til Akon, «alle senegalesere gjør det». Men til min store skuffelse har han ikke hørt om Akoin, selv om han bruker «tre mobilbetalingstjenester» og virker som en oppdatert type.

– Har du hørt om Wakanda, da?

Spørsmålet mitt blir bare hengende, for en av mobilene hans ringer. Jeg blir sittende og titte ut av vinduet. Gatelyktene glir hypnotiserende forbi den støvete ruta, og jeg forsvinner inn i min egen verden. Idet jeg kommer til meg selv igjen, ser jeg en klynge med halvferdige høyhus ute på en slette.

På motsatt side ruver en ensom plakat ved veien. Bildet er falmet og vanskelig å tyde i mørket, men det minner meg om noe jeg har sett før.

«Silicon Savannah»

Det er en ny dag, og jakten er for alvor i gang. Jeg har Black Panther-soundtracket på øret, inspirert av senegalesisk musikk som det er, og stø kurs for en av Dakars stadig flere oppstartsbedrifter for å lete etter svar.

I løpet av det siste året har antallet «huber» økt med 40 prosent i Afrika, ifølge bransjeorganet GSMA. De fleste

ligger i Sør-Afrika og i kontinentets engelsktalende land: især Kenya og Nigeria, hvor gründere bygger nettverk og suksess på steder som «Silicon Savannah» og «Yabacon Valley».

Nylig gikk den nigerianske handelsplattformen Jumia på New York-børsen som første afrikanske teknologibedrift. «Afrikas Amazon» er verdsatt til over én milliard dollar og har for alvor rettet oppmerksomheten mot kontinentets gryende teknologisektor.

Fransktalende Afrika har foreløpig hengt etter, av grunner jeg skal forstå senere. Men utviklingen er i ferd med å skyte fart her også. Og motoren, det er Senegal.

Landet er politisk stabilt, og internettilgangen er relativt god. Dakar er både tiltalende og lett å komme seg til, universitetene har godt rykte, og byen er full av unge, kloke hoder fra hele Vest-Afrika som har kommet for å studere og jobbe.

Ikon-forvirring

– Senegal har enormt mye uførløst potensial, sier Nadia Tedfridj når hun omsider løfter blikket fra Mac-en.

Den unge interaksjonsdesigneren sitter bak hjørnepulten i et lite kontorlandskap midt i Dakar. Nylig la 26-åringen fra Togo legestudiet på hylla og søkte jobb her i YUX, et designbyrå som har slått seg opp på å skreddersy digitale løsninger for det

Omar Cissé er en av Senegals mest vellykkede gründere.

Foto: Martin Skjæraasen

lokale markedet.

– Se her, sier Tedfridj og peker på et ikon hun har designet.

Det symboliserer en seddel. Men det forsto ikke brukerne, forklarer hun. De trodde det var en mobiltelefon, og dermed måtte hun starte på nytt.

– Mange store selskaper sliter med å etablere seg i Afrika, fordi de ikke kjenner kundene her. De kan ha et produkt som slår an i USA og Europa, men som flopper her fordi folk ikke forstår ikonet!

Med YUX går det bra. Byrået har både FN og Orange på kundelista. Staben på 28 vokser stadig, og selskapet er i ferd med å bli internasjonalt. I morgen reiser en av grunnleggerne til Elfenbenskysten for å starte en ny avdeling i Abidjan.

Før kollegene stikker ned på «Dakars beste pizzeria» for å takke ham av, drister jeg meg til å spørre om Akon og hans «Wakanda».

– Vi så Black Panther sammen på kino. Vi hadde det veldig moro, sier utviklingssjef Moussa Diallo og åpner et velkjent dokument fra mailboksen sin.

Skjermen blir lilla og full av gullmynter med A i midten: Diallo abonnerer på Akoins nyhetsbrev han også, akkurat som jeg.

– Jeg har stor respekt for Akon og det han har gjort i Afrika, sier han.

– Men Akoins og kryptobyen, det tror jeg først og fremst handler om selvpromotering, selv om blokkjeder kan løse mange av problemene i Afrika.

Blokkjedens muligheter

Det er han ikke alene om å mene.

Svært forenklet innebærer blockchain at informasjon lagres i «blokker». Disse blokkene danner kjeder, som lagres og drives av mange spredte datamaskiner.

Dette innebærer at innholdet ikke kan kontrolleres av én person eller aktør, men av alle som eier og drifter PC-ene blokkjeden kjøres på. Her ligger en av denne teknologiens store styrker, spesielt i utviklingsland: Det er nærmest umulig endre innholdet.

Med blokkjede-teknologi som utgangspunkt, eksperimenteres det nå med digitale CV-er det ikke går å forfalske, ID-papirer for papirløse flyktninger og digitale skjøter i land hvor tilliten til offentlige dokumentasjon er liten. Teknologien gjør det mulig å merke stemmesedler og legemidler for å stoppe valgfusk og farlige medisinkopier.

Og, slik Akon har ambisjoner om, er blockchain egnet til å lage digitale penger. Slik «kryptovaluta» har flere fordeler, mener tilhengerne. Selv om den fikk et frynsete rykte da Bitcoin steg og stupte i verdi for to år siden, hevdes det at desentralisert kryptovaluta er mindre sårbar for inflasjon enn penger som er kontrollert av en sentralbank.

Siden det er mulig å merke kryptovaluta, for eksempel med et med et sporbart ID-nummer, er det også vanskeligere å underslå penger uten å bli avslørt. Innbyggerne i et land kan eksempelvis kreve at alle offentlige finanser legges i blokkjeder og dermed få fullt kontroll over hvor skattepengene blir av.

– Du kan ikke foreta deg noe uten at det blir synlig for alle. Blockchain

« Senegal har enormt mye uførløst potensial. »

Nadia Tedfridj, designer i YUX.

Akon er goodwill-ambassadør for FN. Her er han sammen med Erna Solberg og kronprins Haakon Magnus etter en showkamp i New York i 2018. Foto: Pontus Höök / NTB scanpix

åpner veien til gjennomsiktighet, oppsummerte Akon i magasinet Black Enterprise.

Akkurat dette er det få jeg har snakket som er uenig i. Men ideen om en Akoin-drevet kryptoby, den er ikke alle like begeistret for.

Ingen «Frelser»

– Afrika trenger ikke en amerikansk rapper til å redde seg. Afrika kan redde seg selv, snerret Stephany Zoo da jeg snakket med henne før avreise.

Zoo er markedssjef i BitPesa, et av de få blockchainbaserte selskapene som faktisk har lyktes. BitPesa benytter BitCoins for å overføre penger på tvers av grenser. Mye raskere enn hva tradisjonelle banker klarer, og til en brøkdel av prisen.

Det er altså en tjeneste som bør ha gode utsikter i Senegal, hvor BitPesa nylig startet sin vestafrikanske ekspansjon. Migrantoverføringer utgjør hele 10 prosent av landets økonomi. Dessuten vil denne teknologien kunne effektivisere internasjonal handel, mente Zoo. Ikke bare i Senegal, men overalt.

Da vi begynte å snakke om Akon, ble hun bare oppgitt. På dette tidspunktet var det fortsatt uklart om Akoins overhodet var tilgjengelig på markedet. Uansett vil blokkjede-teknologien aldri kunne «frelse Afrika».

– Blokkjeder er et positivt tilskudd til den teknologiske utviklingen, akkurat som mobiltelefonen. Men hverken blockchain eller mobiltelefonen løser de virkelig store problemene i Afrika, som destruktiv identitetspolitikk og manglende tillit mellom de styrende og de styrte.

Zoo var også skeptisk til at Senegal

kunne bli en teknologisk stormakt. Forutsetningene er ikke på plass ennå, mente hun. Fransk er ikke det internasjonale IT-språket, forretningskulturen i Vest-Afrika er treg, reguleringene strenge og kompetansen for lav.

– For oss er det nok mer fristende å satse på Ghana og Nigeria.

Slik er det nok flere selskaper som tenker. Nettgiganter som Facebook, Amazon, Alibaba og Microsoft er i ferd med å bygge datasentre på kontinentet. Men i Senegal er det nesten bare Akon som har et uttalt mål om å satse stort. Og planene hans har jeg ikke funnet noen som vet noe om.

Froskehopp til fremtiden

Men jeg er optimistisk idet jeg entrer hjørnekontoret til Omar Cissé. Er det én mann som har oversikt over hva som rører seg i Dakars teknologimiljø, så er det byens mest vellykkede techgründer.

Cissé startet landets første inkubator da han var ferdig med IT-studiene. Så ble han lei og satset alt på sin egen idé isteden: Handelsplattformen InTouch, hvor mange av Senegals betalingsløsninger ble samlet på ett sted.

– Nå er vi på plass i syv land og skal ekspandere til ti nye i løpet av kort tid, sier han fornøyd.

Cissé ser mye lysere på fremtiden enn Stephany Zoo. Joda, det mangler fortsatt investeringsvilje, kompetanse og «forretningsideer som faktisk fungerer». Men samtidig er forutsetningene for «leapfrogging» – altså at et land kan hoppe over visse utviklingstrinn og eksempelvis satse på høyteknologi istedenfor tungindustri – på plass i Senegal.

Mange har allerede droppet strømmnett og fasttelefon og gått rett på solcellepaneler og mobiltelefon isteden. Og mange som aldri har vært i en bank, har fått seg konto på mobilen.

Det finnes over ti mobilbetalingstjenester i Senegal, forklarer Cissé. Med dem kan brukerne veksle inn fysiske penger til telefonkreditt, som de kan sende, betale med eller ta ut igjen.

På kontinentet sendes det 500 millioner dollar over mobil hver eneste dag, og selskaper som M-pesa fra Kenya har for lengst etablert seg utenfor Afrika.

– Vi startet med mobilbanktjenester i 2008, lenge før mange europeiske land. Jeg tror vi kan «leapfrogge» inn i den digitale økonomien, sier Cissé.

Idet jeg skal spørre om Akons Wakanda, får InTouch-sjefen en telefon. Han unnskylder seg. Det er kona

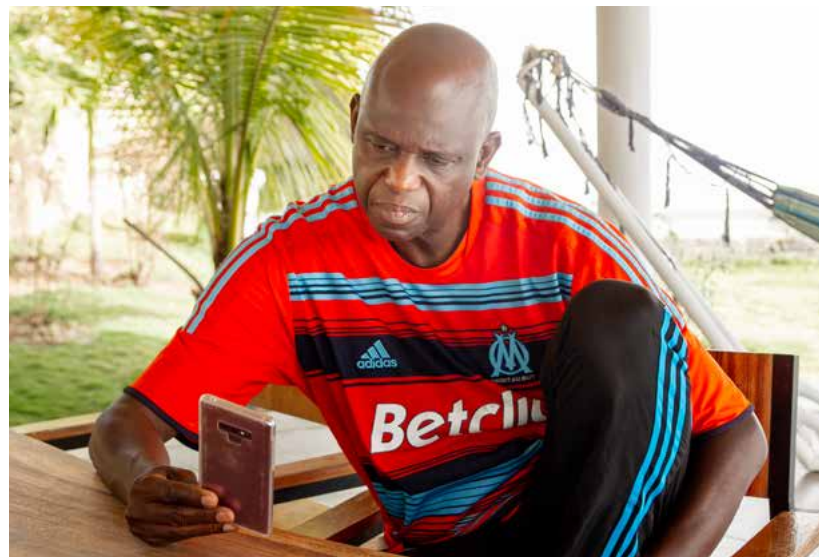
som ringer, forklarer han. Og når kona ringer, «da er det alvor».

Akoin-forvirring

Tilbake på Hotel Waka., eh, Wakola, gjør jeg opp status. Jeg dro til Senegal for å lete etter Akons Wakanda, men også for å undersøke hvilke vilkår en teknologi-basert økonomi har i Vest-Afrika.

Over hele kontinentet pågår det en diskusjon om den unge befolkningen og muligheten den har til å løfte landet ut av fattigdom dersom det finnes nok skole- og arbeidsplasser. I Senegal håper myndighetene at flere vil få jobb innenfor teknologisektoren, og målet er at 10 prosent av økonomien skal være digital innen 2025.

Men selv om det finnes flere vellykkede bedrifter her i Dakar, er →

Senegals utviklingsminister Amadou Mansour Faye har presidenten på kontaktlista, men vil bare gi meg nummeret til IT-departementet. Foto: Martin Skjæraasen

18 Tema: Har Afrika en digital fremtid?

Slik fremstilte Akon sitt ekte Wakanda på nettsiden sin. Bildet ble borte etter kort tid. Foto: Faksimile

Mange reagerte på at bildet på Akoins hjemmeside var helt likt dette, av Diamniadio Lake City, en ny by som bygges utenfor Dakar sentrum. Hensikten med det futuristiske milliardprosjektet er å avlaste Senegals overbefolkede og sterkt trafikerte hovedstad.

Foto: BAD Consultants

← meningene likevel delte om hvorvidt disse ambisjonene er realistiske. Meningene er også delte i spørsmålet om blokkjede-teknologiens betydning for den digitale utviklingen i Senegal.

En ting er i hvert fall sikkert: Jeg har ikke funnet Akons Wakanda ennå, og derfor bruker jeg resten av kvelden på Google. Flere artikler påpeker at CRYPTO CITY, slik den ble avbildet på Akoins nettside, er påfallende lik en annen by som allerede er under oppføring like utenfor Dakar.

Den heter Diamniadio og skal romme sportsarenaer, næringsbygg, departementer og 350.000 mennesker. Og, viser det seg, CRYPTO-CITY-bildet er fjernet fra Akoins nettside. Det lover jo ikke godt. Jeg har stilt spørsmål om alt dette til presseteamet, men har ikke fått svar. Det får jeg ikke i kveld heller.

Når jeg legger meg til å sove, har jeg en likevel følelse av at oppklaringen er nær.

«Jeg kjenner Akon»

Først tror jeg gjennombruddet skal komme i en diger i hage i den gamle byen Saint-Louis, noen timer nord for Dakar. Her har jeg fått audiens hos byens ordfører, som også er Senegals utviklingsminister.

– Jeg kjenner Akon, svarer Amadou Mansour Faye etter at jeg har dristet meg til å spørre.

Ministeren er uformelt kledd i sandaler, joggebukse og en oransje Marseille-drakt. Likevel utstråler han

en troverdighet som fyller meg med forventning.

– Det vil si, jeg kjenner til ham. Jeg møtte ham sist da han var her i forbindelse med presidentens gjenvalg.

Selv om Senegal har ambisjoner om å bli en digital økonomi, kjenner selv ikke mannen med ansvar for landets utvikling til Akons planer.

Smått desperat spør jeg om han kan prøve å finne ut av det. Det er jo Fayes egen sjef som skal ha gitt bort tomta, og han har sikkert presidenten på telefonlista.

– Jeg skal høre med ham, forsikrer ministeren.

– Nå!?

– Hehe, ler han faderlig.

– Når det passer seg.

Så forsvinner han inn i sin digre villa og etterlater meg etterlater meg med IT-direktoratets telefonnummer og en følelse av at CRYPTO CITY neppe blir førsteprioritet neste gang han møter presidenten.

Akon som president!

Gjennombruddet kommer under den lange kjøreturen tilbake til hovedstaden. Jeg begynner å prate med sidemannen i baksetet, som viser seg å

« Afrika trenger ikke en amerikansk rapper til å redde seg. »

Stephany Zoo i BitPesa.

Filmen «Black Panther» inspirerte R&B-artisten Akon til å drømme stort.

være en ung IT-ingeniør fra Saint-Louis. Abdoukhadre Coulibaly kommer fra enklere kår en gründerne jeg hittil har møtt.

Brødrene hans er fiskere, forteller 35-åringen, nesten alle han kjenner er fiskere. Coulibaly var en av få i klassen som begynte å studere og en av få i kullet som fikk seg jobb. En kontorjobb i Dakar.

– Jeg har en drøm om å starte min egen bedrift, sier han etter en stund, lett stammende.

– I Saint-Louis, nær familien min. Jeg vil starte med å ansette brødrene mine.

– Hva hindrer deg i å gjøre det, da?

– Jeg har ikke penger eller tid. De eneste IT-jobbene er i hovedstaden. Det koster penger å bo i Dakar, og det koster penger å reise hjem. Resten av pengene går til familien min.

Så snakker vi om reportasjen min. Det viser seg at Coulibaly er fan av både Black Panther og Akon, men han har aldri hørt snakk om noen kryptoby i Dakar.

– Jeg synes likevel det er en god idé. Akon er inspirerende, en entreprenør. Jeg tror han kunne ha blitt en bra president for Senegal, sier Coulibaly.

– President!?

– Ja. Den som kan forandre Senegal kan ikke være politiker. Akon er en forretningsmann, en handlingens mann. Han bør komme hit og overtale befolkningen til å utvikle landet sitt.

Oppklaringen

Vi tar av mot Dakar og solnedgangen. Og det er da det skjer. Idet horisonten tar fyr, ser jeg skiltet igjen, det blasse skiltet jeg passerte på vei fra flyplassen. Og denne gangen ser jeg hva det forestiller.

Det er CRYPTO CITY, «det ekte Wakanda», med brede gater og buede skyskrapere. Men til forskjell fra prospektet på Akoins hjemmeside, er ikke CRYPTO CITY skrevet over denne plakaten. Det står «Diamniadio Lake City».

Så var det altså hold i dem, alle spekulasjonene om at Akons kryptoparadis, slik han i begynnelsen promoterte det, er en annen by. Diamniadio Lake City er kanskje moderne, men den fremstår likevel ikke som et sted Akon snakket så varmt om.

– Tror du Senegal kan bli et Wakanda? spør jeg Coulibaly stille idet byggeplassen forsvinner i bakspeilet.

– Oui! svarer han uten å nøle.

– Befolkningen er ung, intelligent og har drømmer. Vi ønsker å se et annet Senegal, vi er lei av politikerne, de jobber bare for seg selv, vi ønsker forandring!

Coulibalys optimisme får meg til å glemme skuffelsen. Han har sluttet å stamme, og øynene hans gløder som vibranium.

– Om du vil forandre Senegal, kan du ikke migrere til Europa. Du må jobbe hardt, det kreves hardt arbeid! Men Afrika er i ferd med å forandres. Se på Rwanda! Forandring er mulig, men vi

En reklameboard i utkanten av Dakar viser et falmet bilde av byutviklingsprosjektet Diamnadio.

Foto: Ricci Shryock

klarer det ikke uten ungdommen, og vi klarer det ikke uten teknologi.

Vi er fremme. Fasten er over for dagen, en av de første dagene i ramadan, og gata er full av mennesker som får opp blodsukkeret med dadler og søt te. Coulibaly og jeg avtaler at vi skal se Black Panther før jeg flyr hjem igjen, så forsvinner bilen i virvaret.

WAKANDA

Reisen går mot slutten og jeg har forsonet meg med jeg ikke kommer til å finne Akons fremtidsby. Jeg vet ikke engang hvor den skal ligge, om den er påbegynt, om den noensinne vil bli bygget.

Men plutselig, mens jeg går ned mot havet, legger jeg merke til noe langs veien: I en vindusrekke i et grått og nøytralt bygg står det skrevet, med store blokkbokstaver:

WA KA ND A

Wakanda!?

Jeg går fram til bygningen, åpner døra og stiger inn i et dunkelt lokale. Det er ingen kryptoby. Det er en restaurant. Det er lunsjtid og bordene er dekket, men bortsett fra seks kvinnelige servitører og en mannlig avisleser, er det tomt. Det er fortsatt flere timer til fasten er over.

– Kan jeg hjelpe deg med noe? spør mannen litt morskt.

Eieren...

– Eh. Wakanda, stotrer jeg og peker mot bokstavene i vindusrekka.

Først skjønner han ikke hva jeg mener, for han kan omtrent like mye

engelsk som jeg kan fransk. Men så sprekker ansiktet opp i et kritthvitt smil.

– Ah! Det er nattklubben i andre etasje, kom tilbake i kveld!

Jeg begynner å le. Det nærmeste jeg skulle komme Wakanda, er tross alt et sted i Akons ånd. Jeg bestiller en kaffe og spør om hvor han fikk navnet fra. Eieren holder opp hendene og krummer fingrene til panterklør.

– «Black pointer», sier han med et glis.

Jeg betaler - i kontanter - og sjekker mailen mens jeg har Wi-Fi. Akoins presseteam har fortsatt ikke svart. Ikke presidenten, IT-ministeriet eller Coulibaly heller.

Reisens slutt

Jeg går ned til sjøen og det enorme renessansemonumentet som troner over byen. Det er en hyllest til afrikansk motstandskraft og fremtidstro, akkurat slik filmen Black Panther i manges øyne er.

En muskuløs mann i bronse stiger opp fra en klippe. Han har en lettkledd kvinne i den ene armen og et barn på den andre. De er på vei fremover, inn i fremtiden. En lys fremtid? En digital fremtid? Jeg vet ikke.

Men idet jeg kjører mot flyplassen, føler jeg meg likevel lett til sinns. Det er ikke sikkert det er Akon som skal føre Senegal inn i fremtiden, kanskje det er de som bor her som skal bygge sitt eget Wakanda, med eller uten blokkjeder.

Idet jeg passerer byggeprosjektet Diamniadio tenker jeg på Coulibaly. Han fortalte at han hadde en idé. En forretningsidé som ville kunne sysselsette langt flere enn bare brødrene hans, om han fikk sette den ut i livet.

Han ville aldri si hva den ideen var, men om den digitale utviklingen i Senegal fortsetter som i dag, vil han kanskje lykkes.

Etterord: Wakanda forever!

Etter jeg kom hjem, har Akoins nettside blitt oppdatert. Det fremstår som om kryptovalutaen gradvis skal rulles ut i løpet av høsten. Og CRYPTO CITY, den skal først påbegynnes

neste år.

Jeg har fått kontakt med mannens som tegnet Diamniadio Lake City, Hussein Bakri ved arkitektkontoret BAD i Dubai, og spurt ham om kryptobyen til Akon. Hva tenker egentlig Bakri? Artisten har jo stjålet og manipulert arbeidet hans.

Arkitekten fremstår ikke sur. Det virker nesten som han unnskylder Akon: «Det var en misforståelse som ble raskt oppklart», sier han. Bakri vil ikke si så mye mer, selv om han later til å vite svært mye om «virkelighetens Wakanda». «Jeg kan fortelle deg én ting», røper han: «Akons by kommer til å bli enestående». ■

Er det dette som er kryptobyen til Akon? Foto: Martin Skjæraasen

Eventyret om de sju gode vennene som skulle få et rikere liv

I 2002 foretok Norge en lenge bebudet opprydding i sine bistandsrelasjoner. Sju fattige utviklingsland ble plukket ut som særlig egnede og verdige mottakerland innen bistand. «Hovedsamarbeidsland» ble de kalt. Hvordan gikk det med dem?

Det var Arbeiderpartiets utviklingsminister Anne Kristin Sydnes som i sin bistandspolitiske redegjørelse for Stortinget våren 2002 varslet at antallet hovedsamarbeidsland skulle reduseres fra 12 til 7.

Som følge av dette ble samarbeidet med Sri Lanka, Nicaragua, Eritrea og Etiopia gitt lavere prioritet, mens Zimbabwe ble plassert på gangen pga. norske bekymringer over styresett og menneskerettigheter. Noen år før hadde vi vinket høflig farvel til Botswana og Namibia. Grunnen var at disse to landene klarte seg stadig bedre økonomisk.

Tilbake rundt middagsbordet satt sju gode venner som Norge ønsket å samarbeide med videre: fem land i Afrika og to i Sør-Asia. De sju var: Bangladesh, Nepal, Tanzania, Uganda, Zambia, Mosambik og Malawi.

Blant disse var Nepal det ferskeste bekjentskapet (fra 1997), mens Stortingets utenrikskomité sørget for å presse fram et vedtak om samarbeid med Malawi i 1996.

Stat-til-stat-bistand var det sen-

trale elementet i samarbeidet med de sju.

Hvordan gikk det med dem?

17 år etter storrengjøringen i bistandsporteføljen kan det være verdt å granske resultatene i akkurat disse utvalgte landene. De tilhørte alle sju gruppen av verdens fattigste land - og utgangspunktet for rask utvikling var svakt på mange områder. Så hvordan gikk det med dem?

Vi har dykket ned i databasen til verdens største utviklingsorganisasjon, Verdensbanken - og har sett på fem ulike utviklingsvariabler:

- Brutto nasjonalinntekt per innbygger.
- Andelen ekstremfattige
- Forventet levealder.
- Andelen barn som fullfører grunnskole.
- Tilgang til elektrisitet.

Det er bare å fastslå med en gang:

For befolkningene i Norges sju «venneland» har utviklingen stort sett gått i riktig retning de siste 15-20 årene. For noen har framgangen til og med vært imponerende, på flere områder.

Det skyldes trolig først og fremst landenes og befolkningenes egen innsats, mens også situasjonen i verdensøkonomien og forbedringer i rammevilkår. Flere av landene har hatt forbedringer i ulike sektorer; som administrativ kompetanse og kapasitet, makroøkonomisk planlegging, næringsliv, helse, ernæring, utdanning og sosiale sektorer.

Bistandsbransjen har lett for å overvurdere bistandens betydning, men internasjonal bistand har spilt en rolle i fattige land. De sju utvalgte er intet unntak. Store infrastrukturinvesteringer, for eksempel vannkraft, havneanlegg og veiutbygginger, har i stor grad fått økonomisk drahjelp

fra bistandsgivere. Det samme gjelder store innsatser innen helse og utdanning. Norge har vært blant de mest aktive i å finansiere innsatsen for vaksiner, barne- og mødre helse, innsats mot malaria, hiv-aids og tuberkulose.

Blir folk mindre fattige?

Brutto nasjonalinntekt per innbygger er en mye brukt indikator for å vurdere velstandsutviklingen i et land. Vurdert for en 20-årsperiode vil man særlig se effekten av vekst i landets egen produksjon (nasjonalproduktet) og i befolkningen. I tillegg vil målet fange inn kapitalinntekter fra utlandet, samt bistand og migrasjonspenger.

En svakhet ved BNI per innbygger som mål på velferd er at den «gjemmer bort» inntektsulikheter internt i landet, for eksempel dersom eliten i landet stikker av med fortjenesten på olje, gull og andre råvarer.

Sør-Asia har de siste to tiårene hatt en økonomisk utvikling som har gått mye raskere enn gjennomsnittet i verden. Denne utviklingen har samtidig gått betydelig raskere enn i Afrika sør for Sahara.

Bangladesh og Nepal er vinnerne i «fattigdomsreduksjon» blant de sju partnerlandene, ifølge Verdensbanken. Mosambik har riktig nok en sterkere prosentvis framgang, men fra et betydelig lavere nivå. Det må samtidig understrekes at vekst i makroøkonomien ikke nødvendigvis er det samme som fattigdomsreduksjon (noe vi kommer tilbake til.)

Slik er brutto nasjonalinntekt per innbygger

(kjøpekraftjustert, utvikling 2002 – 2017/2018, faste priser 2011):

- **Bangladesh:** 4057 dollar (2018) – (+ 119 pst.)
- **Nepal:** 2748 dlr. (2017) – (+ 77 pst.)
- **Tanzania:** 2743 (2017) – (+ 64 pst.)
- **Uganda:** 1752 (2018) – (+ 56 pst.)
- **Mosambik:** 1154 (2018) – (+ 96 pst.)
- **Malawi:** 1149 (2017) – (+ 43 pst.)
- **Zambia:** Mangler data over tid.

Et svært påfallende trekk ved statistikken er de store forskjellene i ut-

vikling landene imellom. Dessverre er det et par-tre av landene, de som hadde det svakeste utgangspunktet, som fortsatt henger langt etter. De fleste malawi-ere, mosambikere og ugandere er altså mye fattigere enn den vanlige bangladesher, og gapet har økt i løpet av de 16 årene som har gått. Flommen som tidligere i år rammet deler av Mosambik og Malawi vil dessuten gjøre inntektsvekst og fattigdomsbekjempelse i disse sårbare landene enda vanskeligere.

Hva med Norge?

Trodde du at noen av våre gamle venner var i ferd med å ta igjen Norge? Da tar du dessverre feil.

Norges BNI per innbygger (kjøpekraftkorrigererte 2011-priser) var i 2018 til sammenligning omlag 68 000 dollar (omlag 610 000 kroner). Dette er skyhøyt over nivået i alle de sju landene vi har samarbeidet med om bistand. Norsk inntektsnivå er mer enn 50 ganger større enn Malawi og Mosambik. Med andre ord: nordmenn «tjener» på én uke hva malawi-ere og mosambikere «tjener» på ett år.

For Zambia mangler det slike data (kjøpekraftkorrigererte, faste priser) over tid. Derimot finnes det tall for utviklingen i BNI og BNI per innbygger i løpende priser. Sistnevnte anslås idag å være omlag ti prosent under Bangladesh-nivå.

Vekst ja, men fattigdomsreduksjon?

Økonomisk vekst er normalt – men ikke nødvendigvis en drivkraft for fattigdomsreduksjon. Det kommer tydelig til uttrykk gjennom Verdensbankens statistikk for andelen fattige i befolkningen i de sju landene. Eksempelet Zambia framstår som grelt. Selv om gruvelandets nasjonale inntekter har økt kraftig (omlag 7,4 prosent i gjennomsnitt for perioden

« Nordmenn tjener mer på én uke enn det malawi-ere og mosambikere gjør på ett år. »

Kjøpekraft-korrigerert og faste priser

■ For alle landene, inkludert Norge, har vi kjøpekraft-korrigerert deres nasjonale inntekter. Forskjeller i nasjonalinntekt landene imellom gir da mer direkte uttrykk for forskjeller i levekår, fordi det tas hensyn til at varer og tjenester generelt kan være mye billigere i utviklingsland enn i rike industriland.

■ Faste priser betyr at man også korrigerer for inflasjon, noe som gjør det mulig å sammenligne inntektsutvikling over tid.

Kommentar Gunnar Zachrisen

Bangladesh er i rask utvikling, og kan vise til svært gode resultater på ulike områder. Kvinnene på tekstilfabrikkene har i mange år bidratt sterkt til nasjonens økte inntekter og velferd.

Foto: GMB Akash

2004-2014), og mer enn andre afrikanske land, har andelen fattige økt.

Mens 49 prosent av befolkningen i Zambia var fattige (inntekt på under 1,90 dollar) i 2002, har andelen økt til 58 prosent i 2015. Det er med andre ord ikke majoriteten – de mange familiene på landsbygda – som har stukket av med inntektene fra kopperindustriens gode år på 2000-tallet.

«Ulikhetsverstingen» Zambia er heldigvis unntaket blant Norges sju venner. Alle de seks andre landene har, tross jevn befolkningsvekst, en reduksjon i andelen fattige. (Unntaket er Malawi, men usikkert, siden det mangler slike tall etter 2010.)

Slik er fattigdoms- utviklingen

(prosentandel av befolkningen som lever for under 1,9 dollar per dag):

■ **Malawi:** 72 pst. (2010)
– ned fra 73 pst. i 2004

■ **Mosambik:** 62 (2014)
– ned fra 81 pst. i 2002

■ **Zambia:** 58 (2015)
– opp fra 49 pst. i 2002

■ **Tanzania:** 49 (2011)
– ned fra 86 pst. i 2000

■ **Uganda:** 36 (2012)
– ned fra 65 pst. i 2002

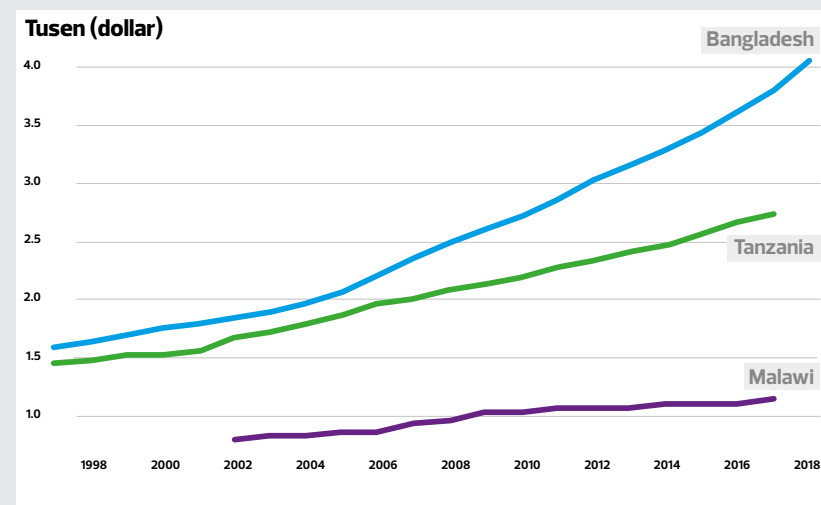
■ **Bangladesh:** 20 (2010)
– ned fra 35 pst. i 2000

■ **Nepal:** 10 (2015)
– ned fra 46 pst. i 2003

■ **Verden:** 10 (2015)
– ned fra 26 pst. i 2002

Seks av sju land har med andre ord en lavere andel fattige enn før. De to sørasiatiske land er tydelig bedre på fordeling enn de afrikanske. Særlig →

BNI per innbygger, kjøpekraft- korrigert (faste priser 2011-dollar)

Kilde: Verdensbanken

22 Aktuelt

← bemerkelsesverdig er utviklingen i Nepal, et land som i perioden både har hatt en blodig borgerkrig og ødeleggende naturkatastrofer.

Tanzania og Uganda er landene blant de afrikanske som tydeligst kan vise til redusert fattigdom, men de siste undersøkelsene her er fra 2011 og 2012. (Tallene er basert på husholdningsundersøkelser og estimater gjort av Verdensbanken. Det tas forbehold om at statistikkgrunnlaget i enkelte av landene kan være spinkelt og mangelfullt.)

Forventet levealder

Forventet levealder er en annen indikator som får stor oppmerksomhet i utviklingssammenheng. Både den generelle nedgangen i fattigdom, bedre ernæring og et forsterket helsetilbud påvirker hvor lenge mennesker i ulike land lever. Utdanning og likestilling vil også ha betydning, sammen med en rekke andre faktorer.

Også for denne indikatoren er det svært gledelige resultater å vise til for Norges sju gamle bistandsvenner. Fra 1998 til 2015 har forventet levealder

økt kraftig for befolkningen i alle disse landene. Ikke minst er levealdersutviklingen kraftig forbedret i Zambia (pluss 18 år), Malawi (pluss 16 år), Tanzania (pluss 15 år) og Uganda (pluss 14 år).

Alle disse fire landene var for 15-20 år siden svært rammet av hiv/aids-epidemien, som skapte den reneste dommedagsstemning i FN-fora og internasjonale medier. Men en koordinert nasjonal og internasjonal innsats, i hovedsak finansiert av bistandspenger, har gitt resultater. Det samme kan sies om effektene av vaksinasjonskampanjer og innsatsen mot «barnemorderen» malaria.

Likevel er det fortsatt befolkningene i Norges to partnerland i Sør-Asia som kan forvente å leve lengst. Men afrikanerne har tatt inn på sørsiasiatene i perioden, tross svakere inntektsutvikling.

Slik er resultatene for perioden 1998 til 2015:

- **Bangladesh** - har økt sin levealder fra 64 til 72 år
- **Nepal** - fra 61 til 70 år,
- **Tanzania** - fra 50 til 65,
- **Zambia** - fra 44 til 61,
- **Malawi** - fra 46 til 63,
- **Uganda** - fra 45 til 60 og
- **Mosambik** - fra 47 til 58.

Hvor mange fullfører barneskolen?

Statistikkene for utdanningsnivå i de sju landene er mangelfulle. Men unntaksvis dukker det opp tall som kan gi en indikasjon på utviklingen. Vi har sett på statistikkene for andelen av barna som fullfører barneskole.

Også på dette området er det de to sørsiasiatene som markerer seg mest positivt, til dels med imponerende resultater. Utviklingen i afrikanske land er mindre positiv. I noen tilfeller, som for Uganda og Mosambik, viser tallene også (i perioder) en negativ utvikling.

Både Bangladesh og Nepal rapporterer tall for andelen av elever med fullført barneskole som er større enn det alderssegmentet for avgangskullet skulle tilsi. Årsaken er at elevkullene som uteksamineres har et etterlep av eldre elever som tar igjen tapt skolegang.*

Slik er skoletallene for 2017 (obs! ulike basisår for sammenligning):

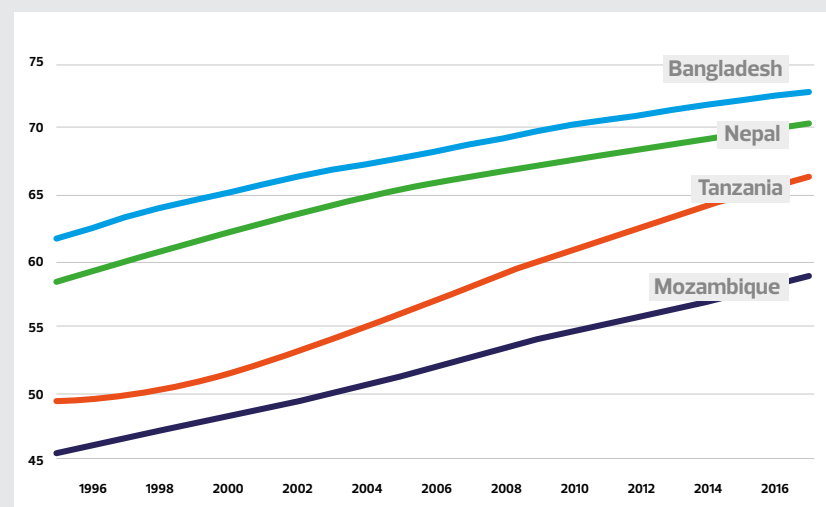
- **Bangladesh:** 119 prosent grunnskoledekning* (2008: 57 pst.)
- **Nepal:** 113 pst. (2000: 67 pst.)
- **Zambia:** 89 pst. (1998: 64 pst.)
- **Malawi (2014):** 77 pst. (2008: 62 pst.)
- **Tanzania:** 58 pst. (1998: 49 pst.)
- **Uganda:** 51 pst. (2008: 57 pst.)
- **Mosambik:** 46 pst. (2008: 56 pst.)

Kilde: Unesco/Verdensbanken

Et blick på tallene for ungdomsskole (Secondary School) gir et noe mer

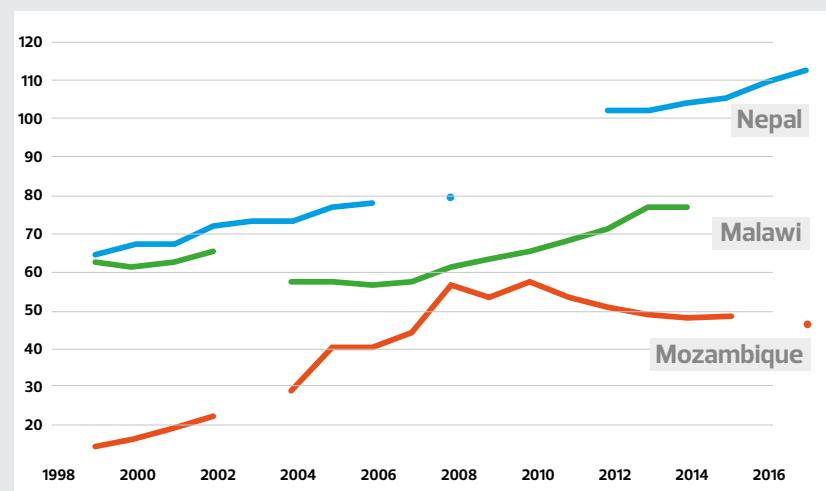
« Samtlige sju land er mindre avhengige av bistand enn for 15-20 år siden. »

Forventet levealder ved fødsel (år)

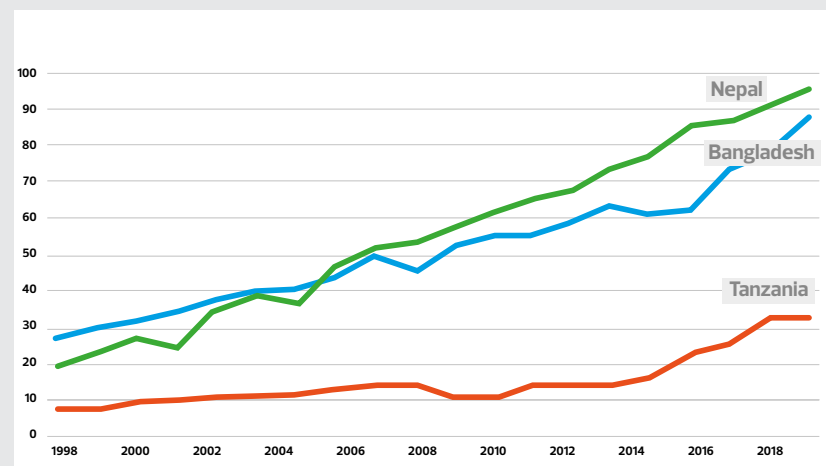
Kilde: FN / World Population Prospects

Elever som fullfører barneskole (i prosent av relevant årskull)

Kilde: Unesco

Tilgang til elektrisitet (i prosent av befolkningen)

Kilde: Verdensbanken / Sustainable energy for all

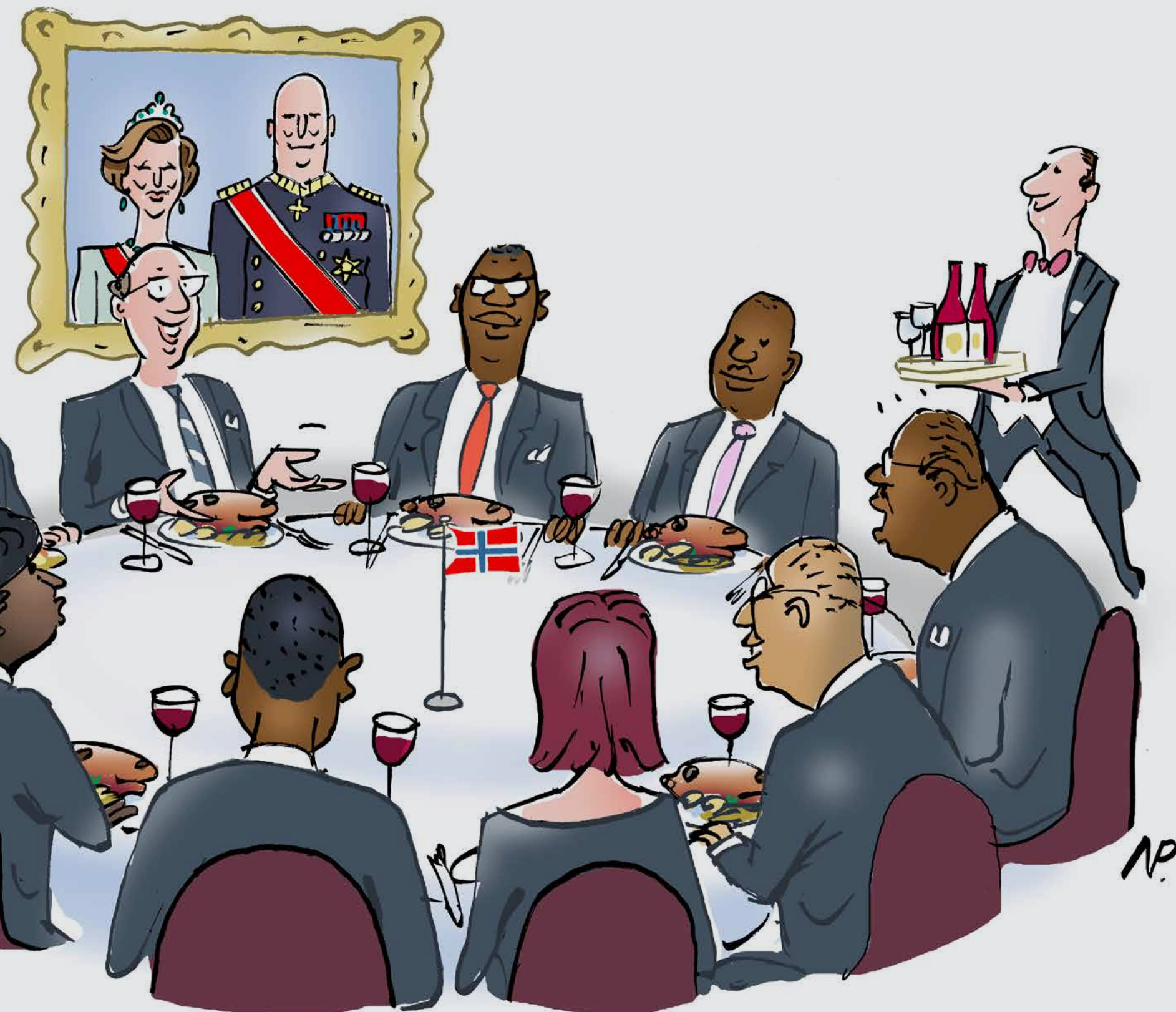

positivt utdanningsbilde for de afrikanske landene. Fra 1998 til 2017 har andelen afrikanske elever (Afrika sør for Sahara minus høyinntektsland) som fullfører ungdomsskolen økt fra 25 til 43 prosent. Tilsvarende for alle land i Sør-Asia var 43 prosent (1998) og 71 prosent (2017).

Strøm til husholdninger?

Toneangivende statsledere i utviklingsland framhever ofte infrastruktur- og teknologisk utvikling som en forutsetning for videre økonomisk vekst og utvikling. Mange finansierings- og utviklingsinstitusjoner gjør det samme. Blant annet derfor har vi sett på om flere har fått tilgang til elektrisitet.

Også her er det de to gamle vennene i Sør-Asia som kan skryte av de mest imponerende resultatene, mens de fem afrikanske har langt mindre å vise til. Forskjellene er iøynefallende. I de afrikanske landene må flertallet av skoleelevene fortsatt lese leksrer i lyset fra stearinlys eller parafinlamper, mens maten kokes på kull eller åpen ild.

Slik er tilgangen til elektrisitet

(andel av befolkningen – tall for 2017. Økning i prosentpoeng fra 1997 i parentes):

- **Nepal:** 96 pst. (+ 80 pst.p.)
- **Bangladesh:** 88 pst. (+ 66)
- **Zambia:** 40 pst. (+ 23)
- **Tanzania:** 33 pst. (+ 26)
- **Mosambik:** 27 pst. (+ 21)
- **Uganda:** 22 pst. (+ 16)
- **Malawi:** 13 pst. (+ 9)

For norsk bistand, som har vært aktivt involvert i kraftutbygginger i nesten samtlige av landene, er det verdt å merke seg at framskrittene på tjue år er betydelige. Like sikkert gir statistikken tydelige bevis på at behovet for norsk energikompetanse fortsatt er betydelig.

Mindre avhengige av bistand?

«Målet med bistanden er å gjøre bistanden overflødig.» Slike utsagn har mange norsk utviklingsministre gitt gjennom årene. Da må det også være

gledelig å registrere:

Samtlige sju land er i en situasjon per i dag der de står sterkere økonomisk og er mindre avhengige av bistand enn for 15-20 år siden.

Hovedårsaken er at økonomiene i alle de sju landene har vokst betydelig som følge av økonomisk vekst. Blant annet har økt internasjonal etterspørsel etter råvarer spilt en rolle. For Bangladesh, som er i en særklasse blant de sju, har eksport av industrivarer (særlig klær) vært det klart viktigste bidraget.

Zambia er tilsynelatende den «flinkeste eleven i klassen» blant de fem afrikanske landene, men dette har delvis å gjøre med at startpunktet for sammenligningen er år 2000. Årene før (1990-tallet) var spesielt harde år for landet, blant annet på grunn av problemene i kobberindustrien. Kobberprodusenten, som for øvrig har hatt god nytte av råd fra norske skatterådgivere, har redusert sin bistandsavhengighet fra 23 prosent (i 2000) til 4 prosent av sin brut-

tonasjonalinntekt i 2017 – samtidig som størrelsen på økonomien har vokst kraftig. Også Uganda kan vise til en tydelig positiv utvikling – der andelen bistand er redusert fra 14 til i underkant av 8 prosent.

Internasjonal bistand i 2017 som andel av BNI

(prosentpoeng nedgang fra 2000 i parentes):

- **Bangladesh:** 1,4 pst. (- 0,7 pst.p.)
- **Zambia:** 4,1 pst. (- 19,0)
- **Tanzania:** 5,0 pst. (- 3,0)
- **Nepal:** 5,0 pst. (- 2,0)
- **Uganda:** 7,9 pst. (- 6,2)
- **Mosambik:** 14,5 (- 4,3)
- **Malawi:** 24,1 (- 2,2)

Norges mangeårige bistandsfavoritt Tanzania er også i noen grad en økonomisk solskinnshistorie, med flerårig økonomisk vekst på 2000-tallet og redusert avhengighet av bistand. Landet mottok 2,6 mrd. dollar (omlag 23 mrd. kroner) fra internasjonale

givere i 2017. Det tilsvarte omlag 350 kroner i gjennomsnitt per innbygger – eller om lag 5 prosent av nasjonalinntekten.

Et unntak fra den positive trend mot større uavhengighet av bistand er Malawi. Her var gjennomsnittlig bidrag per innbygger - fra langsiktig bistand og nødhjelp - rundt 770 kroner. Dette utgjør hele 24 prosent av nasjonalinntekten i Malawi, en reduksjon på beskjedne 2 prosentpoeng fra år 2000.

Av de sju vennene fra 2002 er det i dag bare fire tilbake på Norges liste over våre fremste utviklingspartnere: Tanzania, Mosambik, Malawi og Nepal. Samarbeidet med det stadig mer økonomisk vellykkede Bangladesh ble trappet ned fra og med 2008. Samarbeidet med Zambia, landet med sterkest vekst og størst økonomi blant de afrikanske vennene, ble avvirket i 2016. Uganda, som ofte får kritikk for manglende demokrati, har vært inn og ut av listen, men er nå ikke blant de aller høyest prioriterte. ■

24 Intervjuet

Forsker:

— De fleste afrikanske migranter drar til andre land i Afrika

Er afrikanske migranter på desperat flukt fra fattigdom? Blir de lurt inn i kyniske menneskesmugleres nettverk? Og er Europa i ferd med å invaderes fra Afrika? **Av Espen Røst**

Migrasjonsforskeren Aderanti Adepoju stiller spørsmålene – og svarer selv:

– Nei, selvfølgelig ikke.

Den nigerianske professoren mener myter og misforståelser preger den internasjonale samtalen om afrikansk migrasjon.

– Dette understøttes av medier som formidler dramatiske bilder av overfylte gummiåter på vei over Middelhavet og innvandringskritiske politikeres stereotypiske fremstillinger.

Adepoju understreker at bildet av en truende migrantstrøm fra Afrika har liten rot i virkeligheten.

– Brorparten av den afrikanske migrasjonen foregår mellom land i Afrika, sier professoren når Bistandsaktuelt møter ham i Oslo.

Ukontrollerbar migrasjon?

Aderanti Adepoju har jobbet med migrasjon i og fra Afrika i mer enn tre tiår. Han har skrevet flere bøker om temaet og har levert forskningsartikler finansiert av FN-organisasjoner som IOM og UNFPA.

Adepoju forklarer at prosentandelen afrikanere som har valgt å forlate hjemlandet har holdt seg ganske stabil siden 1960-tallet. Den gang bodde om lag åtte millioner mennesker utenfor hjemlandet. I 2017 var antallet vel 36 millioner, men økningen i antall samsvarer med den generelle befolkningsveksten på kontinentet.

Professoren påpeker at 65 prosent av de som nå har forlatt hjemlandet i Afrika befinner seg i et naboland – i Afrika.

– Av de som velger å forlate Afrika, er det heller ikke slik at et stort flertall velger seg Europa. Mange velger å dra mot Asia eller Amerika. Og om man ser på tallene, stemmer de ikke med det bildet som ofte fremstilles av media eller politikere som vil dekke over sin egen utilstrekkelighet. Det er lett å klandre migrantene for situasjonen, og bildene fra Middelhavet overbeviser populistene og deres støttespillere om at «migrasjonen fra Afrika er ute

av kontroll».

Men heller ikke det er riktig, argumenterer Adepoju.

– For om man ser på bilder av migrantene som krysser Middelhavet, ser man at de aller fleste ikke kommer fra Afrika. Selv om noen er fra land som Somalia og Eritrea, kommer de aller fleste fra Syria, Irak eller Afghanistan.

Cirka 14 prosent er fra Afrika

Omtrent fjorten prosent av de som forsøker å krysse Middelhavet er fra Afrika, poengterer Adepoju. Han tenker seg litt om, før han tar oss med bak tallene.

– Migranter er også mye mer enn det mange umiddelbart forbinder med mennesker som har forlatt hjemlandet. Veldig mange har høy utdannelse – de er profesjonelle; leger, ingeniører, farmasøyter eller IT-spesialister.

Han sier han kan bruke sin egen omgangskrets som eksempel.

– Jeg har høy utdannelse, men mange av mine kolleger jobber i Europa, for eksempel ved sykehus i Storbritannia. En av de beste kirurgene i verden opererte ut et 12 uker gammelt foster fra morens mage, fjernet en kreftsvulst på barnet og la det tilbake i morens liv. I niende måned ble babyen født, helt frisk. Operasjonen ble altså utført av en nigerianer – en migrant, sier Adepoju entusiastisk...

– *Imponerende!*

– Ja, men ingen vil si at en migrant har gjort en slik fantastisk jobb. Det som får oppmerksomhet er de som er arbeidsledige, feier gata, eller står i oppvasken. Men om man snakker med en migrant som vasker gulvet på en restaurant her i Oslo, er det stor sannsynlighet for at vedkommende har god utdannelse.

Fremmedfrykt

Professoren – invitert til Norge av Fellesrådet for Afrika – er grunnlegger av Network of Migration Research on Africa. Dette er et Lagos-basert forskernettverk som samler, analyserer og sprer kunnskap om afrikansk mi-

grasjon.

Adepoju sier kombinasjonen av flyktninger og migranter som velger å ta seg over Middelhavet har utfordret og splittet europeiske land i debatten om hvordan man skal håndtere strømmen av mennesker.

– Byrdedelingsstrategien har vært spesielt upopulær hos politikere som er mot innvandring. Mange har bidratt til at mytene om at migranter er «fattige analfabeter som skal oversvømme Europa for å utnytte velferdsgoder». Slik kunnskapsløshet bidrar til fremmedfrykt.

Adepoju sier anti-migrasjonsretorikken ofte peker mot to løsninger. Begge tar sikte på å holde migrantene ute, enten at «disse menneskene må holdes ute ved makt», ved å sikre Eu-

ropas grenser – eller at migrantene skal holdes ute «ved hjelp av insentiver», som bistand.

– Problemet er at ingen av de to løser de underliggende årsakene til at mennesker velger å flytte hjemmefra, nemlig konflikter, klima- og miljøødeleggelser eller økonomisk og politisk vanstyre, sier Adepoju.

Bistand mot migrasjon?

– Noen politikere argumenterer for at Norge som bistandsgiver skal «hjelp dem der de er» i stedet for å ta imot flere migranter her i Norge. Men kan bistand bidra til å stoppe menneskestrømmen over Middelhavet?

– Forskningsresultater tilsier at svaret er nei. Bistand kan kanskje bidra til å hindre noen former for migrasjon, men vil ikke nevneverdig bidra til å stoppe den mangefasetterte menneskestrømmen vi har vært vitne til de siste årene.

Professoren mener også at land som har vært involvert i konflikt – som Norge var i Afghanistan og Libya – har et spesielt ansvar.

– Når rike land involverer seg i kon-

«Hvem var det som bombet Libya? Det er ikke politisk akseptert å stille slike spørsmål, men det bør gjøres.»

Den nigerianske forskeren Aderanti Adepaju har jobbet med migrasjon i og fra Afrika i mer enn tre tiår.

Foto: Espen Røst

flikter i Afrika, Midtøsten eller andre deler av verden, bør de også ta ansvar for konsekvensene. Ironisk nok ligger mange av disse rike landene langt unna flyktning- og migrasjonsstrømmenes episenter.

Migranter – en ressurs

Professoren fremholder at vi må snu bildet av migranter som en byrde.

– Vi må endre fortellingen om at de er fattige og lavt utdannede mennesker som forsøker å tilsnike seg samfunns-goder. Migranter er en mangefasettert gruppe og de aller fleste vil kunne være en ressurs om det legges til rette for det.

– *Arbeidsledighet trekkes ofte frem som én av årsakene til migrasjon?*

– Det er nok mer komplisert enn som så: Jeg nevnte dårlig styresett, konflikter og klimautfordringer. Mangel på arbeid er bare én del av forklaringen. Dette handler mer om mulighets-strukturer, at det er lettere å se forskjellene i verden i dag enn det var før. La oss si at jeg er en ung afrikaner og du er en ung nordmann, vi har omtrent samme utdanning. Om jeg blir i Nigeria, vil jeg sannsynligvis ikke tjene mer enn

hundre dollar i måneden. Du vil tjene langt mer, og selv etter å ha tatt bort levekostnader vil du sitte mye bedre i det enn meg. Mange unge på det afrikanske kontinent ser at mulighetene for et bedre liv er større utenlands, men når de kommer til et annet land møter de et lovverk som innskrenker mulighetene.

– *Gjør FNs migrasjonsplattform livet enklere for mennesker som har valgt å forlate hjemmet eller som er tvunget på flukt?*

– Jeg tror ikke det, for det er ikke en bindende avtale. Og om den ikke er bindende, hva er vitsen med den da? I tillegg er det slik at flere av de store aktørene ikke har underskrevet avtalen. Så dette er en avtale som er mest bindende for landene migrantene kommer fra, sier Adepaju.

Utviklingspolitisk dilemma

– *Europa «flytter» nå sine yttergrenser ved å støtte sikkerhetsstyrker som skal håndtere migrasjonsstrømmen i flere afrikanske land. Hvilke implikasjoner får det?*

– I forbindelse med Valetta Action Plan som ble vedtatt i 2015 for å styrke

samarbeidet mellom afrikanske og europeiske land, ble det også opprettet et fond som skulle hjelpe landene å sette opp egne migrasjons-systemer. Jeg tror ikke det vil hjelpe Senegal at de får helikoptre for å overvåke egen befolkning. Pengene burde heller vært brukt på utvikling, slik at folk kan få seg en jobb.

Han peker på at Frontex, EU-organet med ansvar for samordning av kontroll og overvåkning av Europas yttergrenser, støtter flere afrikanske land.

– Hvorfor vil de sub-kontraktere sine egne forsvarsmekanismer til land som Sudan eller Mali? spør Adepaju, men svarer ikke på spørsmålet.

Han mener likevel praksisen er del av et større utviklingspolitisk dilemma:

– Giverland bidrar ikke med det utviklingslandene selv sier de trenger, men med støtte som gagnar deres egne prioriteringer. Det er også derfor mye av bistanden ikke virker, og det er derfor det ikke finnes umiddelbare løsninger på det mange omtaler som «flyktning- og migrasjonsproblemet». Innsatsen er ikke designet for utviklingslandenes egne behov, sier Adepaju.

– Hvem skapte kaos i Libya?

– *Akkurat nå, mens vi sitter her, ligger norskregistrerte Ocean Viking med om lag 350 flyktninger og migranter i internasjonalt farvann mellom Malta og Lampedusa. Skipet får ikke gå i land i noen havn. Hva tenker du om det?*

– Det viser mangelen på en konsekvent og helhetlig politikk fra europeiske land. Fattige land som ikke har god politikkutforming på dette feltet klandres. Situasjonen gjør at land i Europa, som Hellas og Italia, sier at «vi kan ikke ta imot flere før andre deler ansvaret med oss»; de sier «om vi tar imot et skip i dag, vil det komme et nytt i morgen og enda ett dagen etter», sier Adepaju.

Den nigerianske forskeren mener man må stille spørsmål om hvorfor folk flykter fra land som Syria og Afghanistan – og om hvem som gjorde Libya til en «migrasjonsentral».

– Hvem var det som bombet Libya? Det er ikke politisk akseptert å stille slike spørsmål, men det er dét som er realiteten, sier Adepaju. ■

Meninger

Bryksomme kvinner i møte med motkrefter

Sterke krefter internasjonalt mobiliserer mot kvinners frigjøring, fra Europa og USA til landsbygda i Niger. Kampen for kvinners rett til å bestemme over egen kropp må kjempes igjen og igjen.

Av Gry Larsen, Care Norge

For noen uker siden var jeg i Niger. Dette er landet som ligger helt i bunnen av FNs indeks for menneskelig utvikling. Mens mange andre utviklingsland kan notere markant framgang de siste par tiårene, er situasjonen i Niger en annen. Det er et land med enorme og komplekse utfordringer.

- En kvinne føder i gjennomsnitt 7,2 barn.
- Tre av fire jenter i Niger giftes bort før de fyller 18 år, 28 prosent før de er 15.
- En av sju kvinner dør i forbindelse med graviditet, fødsel eller illegal og utrygg abort.
- Bare 11 prosent av kvinner kan lese og skrive, sammenlignet med 27 prosent for menn
- I parlamentet er bare 16 prosent av representantene kvinner, mens bare seks av 266 ordførere er kvinner.

Det er bare å fastslå: *Niger trenger en kvinnerevolusjon.*

Bryksomme kvinner

Da CARE begynte å hjelpe kvinner på landsbygda i Niger med å sette opp spare- og lånegrupper for snart 30 år siden, møtte vi liten motstand fra mennene. De fleste så at dette var en vinn-vinn-situasjon: Når kvinnene ble bedre i stand til å skape seg et stabilt livsgrunnlag, fikk også familien færre problemer og bedre råd.

Etter hvert har motstanden fra menn i maktposisjoner økt, forteller kvinner jeg traff i Niger. De mener årsaken er at kvinnene har organi-

sert seg og blitt en reell politisk kraft i landet. Menn kan ikke lenger styre uten innblanding fra bryksomme kvinner. Slikt kan det bli dårlig stemning av, også i Niger.

Men samtidig som likestillingen kommer under press, var det flere i Niger som fortalte at de nå så en politisk mulighet til å få gjort noe. Presidenten må gå av om to år, og siden han ikke trenger å tenke på gjenvalg kan det være mulig å få gjennom reformer som vil gagne kvinners situasjon før han går av.

Eksempelet fra Niger illustrerer dessverre en internasjonal trend. Motstanden mot kvinners rettigheter øker både i utviklingsland og i vår del av verden. Politiske ledere gjør heller ikke nødvendige grep, fordi de er redde for at det vil koste dem makten. Slik forsterkes motkreftene ytterligere, og det er særlig kvinners rett til å bestemme over egen kropp det går ut over.

Reaksjonære krefter

Da jeg var statssekretær i Utenriksdepartementet i begynnelsen av dette tiåret, merket vi allerede tendensen: Flere land organiserte seg i FN og andre internasjonale fora, og dannet nye allianser. Målet deres var å utvanne resolusjoner knyttet til kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter. Heldigvis var det en gruppe sterke land som alltid var med, blant dem USA og Brasil.

I dag er disse landene blitt motkrefter, og symboler på en verden som har endret seg dramatisk på dette området i løpet av få år. Det er nesten ikke til å tro. Norges utenriksminister Ine Erik-

sen Søreide har merket den samme trenden og oppsummerer utfordringen på denne måten: «...nå er jobben først og fremst å hegne om det som allerede er oppnådd på likestillingsområdet.»

De reaksjonære kreftene har mange steder gått fra å være i ytterkanten av den offentlige debatten til å dominere den. De har fått selvtilitt og makt, og de bruker den. FN advarte nylig mot en konservativ bølge som truer kvinner og barns rettigheter. Da sikkerhetsrådet i april i år behandlet en resolusjon om seksuell vold i krig, endte man opp

med en kraftig utvannet utgave – etter press fra USA. Dette skjedde bare noen få måneder etter at fredsprisvinnerne Nadia Murad og Denis Mukwege sto i Oslo rådhus og krevde handling fra verdenssamfunnet.

25 millioner utrygge aborter

Mødredødeligheten i verden er nesten halvert siden 1990. Det har skjedd gjennom å øke tilgangen til helsetjenester for kvinner og jenter globalt, inkludert tilgang til prevensjonsmidler. Vi vet at gode helsetilbud til mødre og infor-

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Kaoset i Mali og Norges rolle

Mali kan bli et nytt Afghanistan. Det norske engasjementet i landet bør diskuteres, skriver Tor A. Benjaminssen, professor ved Norges miljø- og biovitenskapelig universitet.

■ DEBATT

Venezuelas økonomi trekker inn i skyggene

I Venezuela er økonomien på vei mot avgrunnen. Det er frykt for at hele samfunnet vil smuldre opp, skriver Benedicte Bull, professor ved Senter for utvikling og miljø.

■ DEBATT

Derfor slåss fattigfolk for bensin-subsidier

Det er de fattige i utviklingsland som på kort sikt taper mest på kutt i bensinsubsidier, skriver Camille Houeland, forsker ved Institutt for samfunnsgeografi og sosiologi, Universitetet i Oslo.

masjon om og tilgang til prevensjon også fører til færre aborter. Hvert år gjennomføres det om lag 25 millioner utrygge aborter, de aller fleste av disse i utviklingsland.

Spørsmålet er ikke om man er for eller mot abort – de finner sted uansett –

« Spørsmålet er ikke om man er for eller mot abort, men om de skal foregå i trygge rammer. »

men om de skal foregå i trygge rammer, eller om kvinners helse og rettigheter skal ofres.

For noen år siden trodde optimistene blant oss at den globale kvinnekampen gikk framover i en rett linje – at det egentlig bare var et spørsmål om tid før vi nådde målet. Den illusjonen er knust av gjentatte tilbakeslag. Vi er blitt minnet på at opparbeidede rettigheter ikke er garanterte. De er tilkjempet og et resultat av mange års kontinuerlig arbeid. Nå er vi 2019 – og kampen fortsetter. ■

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. Denne gang er det Gry Larsen, generalsekretær i Care Norge og tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet.

Foto: Espen Røst

Øyvind Eggen

Korrespondentbrev

Av Fabeha Monir, i Bangladesh

Superjentene i Chittagong

– JEG ER DEN eneste jenta fra landsbyen min som er i ferd med å fullføre universitetet, sier Roksana Akter. Hun er tidligere tekstilarbeider, men nå student på andre året ved kvinneuniversitetet Asian University for Women (AUW) i storbyen Chittagong.

Roksana fikk utdanningsstipend mens hun fremdeles jobbet i tekstilindustrien, og hun er den første i sin familie til å få høyere utdanning. Verken storesøsteren eller lillesøsteren fikk sjansen til å gå på skole.

Men til tross for at de selv hadde tunge jobber i jordbruket, ønsket familien at skoleflinke Roksana skulle få oppfylt drømmen sin.

I landsbyen familien kommer fra er det vanlig med barneekteskap, og skolegang for jenter er heller ikke obligatorisk. Roksana, som nå er blitt et forbilde på hjemstedet sitt, har med andre ord tilbakelagt en lang reise.

JENTER SOM ROKSANA kommer til Asian University for Women fra hele Asia. De kommer fra indiske fjellandsbyer og elvedeltaene i Vietnam eller fra det krigsherjede Syria, men også fra Kambodsja, Sri Lanka, Kina, Myanmar og Afghanistan. Og selvfølgelig fra Bangladesh, hvor universitetet befinner seg.

Her er 20 nasjonaliteter representert, 35 etniske grupper, mer enn 25 forskjellige språk og ulike religioner og livsanskuelser. Alle studentene er utvalgt på grunnlag av sin dyktighet og målrettethet og ønsket om at utdannelsen deres vil utgjøre en forskjell.

Roksanas romkamerater, Samina og Lima, kommer fra Afghanistan. Særlig sistnevnte har en dramatisk historie. Lima overlevde en skolemassakre i hjemlandet, hvor alle hennes skolekamerater ble drept. Tragedien har merket henne, men samtidig gjort henne fast bestemt på at hun skulle fullføre utdannelsen sin, noe som førte henne til universitetet i Chittagong.

Roksana synes det er inspirerende når Lima legger ut om hvordan hun ønsker å gjenoppbygge hjemlandet sitt. Også Roksanas livssyn

har gjennomgått forandringer. Opprinnelig kommer hun fra en konservativ muslimsk familie, men nå har hun venner fra andre etniske grupper og med annen religiøs bakgrunn.

Nesten alle studentene kommer fra fattige familier, og utgiftene for kost, losji og utdanning, som beløper seg til rundt 15 000 dollar i året, dekkes av donasjoner. Det er denne finansieringen, sammen med universitetets regler – om kun å gi adgang til kvinner – som gjør det mulig for de fleste studentene å være her. AUW prioriterer spesielt jenter som er de første i sine familier til å få seg universitetsutdanning.

AUW ER ANERKJENT av New England Association of Schools and Colleges og bygger på tradisjonene til høyt respekterte amerikanske liberal-arts-colleger for kvinner, som Smith og Wellesley. Et klart formål med universitetet er å utdanne kvinner over hele Asia for å løfte regionen ut av fattigdom og å løse dyptliggende religiøse, etniske og kulturelle konflikter.

Tross fremskritt i enkelte land er kvinnediskriminering og kjønnsstereotypier fremdeles utbredt. Da Kamal Ahmad, universitetets grunnlegger, bestemte seg for å opprette et universitet for kvinner hadde han to hovedmotive: Delvis var det et bevisst forsøk på å bedre kjønnsbalansen innen høyere utdanning, men også fordi kvinner i større grad pleier å bruke evnene, inntekten og utdannelsen sin til å støtte familie og samfunn. Så det å utdanne og styrke unge kvinner i særdeleshet, vil derfor sannsynligvis gi store gevinner.

– Jeg skal søke på stipender for videre utdanning i utlandet, og når jeg er ferdig vil jeg dra tilbake til landsbyen min. Jeg drømmer om en dag å bygge opp en institusjon som dette. Jeg ønsker å gjøre livene til jenter som har vokst opp med undertrykkelse og håpløshet, lysere. For bare når folk som er fra lokalsamfunnet selv tar ledelsen, vil det skje forandringer, sier Roksana. ■

Fabeha Monir er journalist og bosatt i Dhaka.

28 **Portrett**

— Det er alltid en fare for å bli <<bløffet>>

I seks år arbeidet Dag Nylander for fred i Colombia. Hans nye jobb er enda vanskeligere.

Av Martin Skjæraasen (tekst) og Espen Røst (foto)

Jeg har vel i likhet med de fleste begått endel synder, men jeg vet ikke helt hva jeg har gjort for å fortjene dette!

Dag Nylander, mannen som har fått mye av æren for at borgerkrigen i Colombia er over, smiler bredt under den kraftige barten. Mange vil nok mene at han ikke har så mye å smile for. Ikke bare spøker det for fredsavtalen han viet seks år av livet sitt på å lose i havn. 49-åringen har attpåtil fått en nytt og enda vanskeligere prestisjesak på sitt bord. Nå står uroen i Venezuela for tur.

En «grov synd»

Da Venezuelas president Hugo Chávez døde i 2013, begynte Colombias naboland å rakne. Seks år senere har millioner flyktet, det er mangel på mat, medisiner, bensin og – inntil nylig – håp om en fredelig løsning. Krisen nådde kokepunktet da den unge opposisjonslederen Juan Guaidó i februar erklærte at det er *han*, og ikke Chávez' arvtaker Nicolás Maduro, som er landets president.

Paven ba om dialog. FN likeså. Men mannen som til slutt klarte å få rivalene til forhandlingsbordet, det var Dag Nylander. Sammen med en gruppe tilretteleggere hadde sjefen for Utenriksdepartementets Seksjon for fred og forsoning jobbet i det skjulte for å få partene til Oslo. Avisene slo det stort opp da nyheten om de hemmelige samtalerne sprakk i mai. Men alle var ikke like overrasket.

Nylander må ha begått en «grov synd» for å være belastet med disse konfliktene, sa Colombias tidligere fredskommisjonær Sergio Jaramillo da vi ringte ham før dette intervjuet. Men, la han til, er det én mann som kan klare å få partene til å bli enige, så må det være Dag.

Ingen steinerskoleelev

Dag Nylander ble født på St. Hanshaugen i Oslo. Faren døde da han var to. Da moren, den kjente legen og ammeaktivisten Gro Nylander, fant seg en ny mann, flyttet familien til Bærum. Her vokste Dag opp sammen med en bror, en halvsøster og to stesøsken (Dag selv gjør ikke forskjell på dem) i «et av de få radikale hjemmene på Høvik».

– Det var en stille og rolig og fredelig oppvekst med diverse fritidsaktiviteter, sier Nylander kort og smiler litt gåtefullt, slik han gjør iblant.

Men, innrømmer han, årene som steinerskoleelev kunne han ha vært foruten.

– Steinerskolen er for de skoleflinke og kreative. Jeg er verken spesielt skoleflink eller kreativ, så det gjorde meg nok godt å flytte til en normal-skole og få litt disiplin.

Det var i «normalskolen» interessen for storpolitikk våknet. Dag var opptatt av Den kalde krigen, slik mange unge var på den tiden, og pepret lokalradioen med spørsmål om USA og Sovjet og atomvåpen. Interessen ble ikke mindre da han ble utstasjonert som menig dykker på et kystvaktskip som patruljerte russergrensa.

Var i Syria da tårnene falt

Kursen var satt. Etter jusstudiene bar det inn i UD. Den kalde krigen var over, EU var det hete temaet, men fordi alle ville til Brussel, søkte Nylander seg til Argentina for å slippe å bli sendt til et sted han absolutt ikke ville.

Nylander hadde alltid hatt en «uforklarlig fascinasjon» for Latin-Amerika, og Buenos Aires var dessuten en «morsom by for en ung mann» (på ny dette smilet). Men den argentinske hovedstaden var ikke akkurat sentrum for verdensbegivenhetene.

Det var derimot hans neste arbeidsplass, på godt og vondt. Kort tid etter at han hadde begynt i FN-delegasjonen i New York, dundret flyene inn i World Trade Center. Da tårnene raste, var Nylander på tjenestereise i Syria.

– «9/11» preget alle i New York. Men det å sitte på utsiden og tenke at du skulle vært der, det var ganske, ja...

Han blir stille, tar en snus og ser ut i den skarpe sensommerlufta. Selv om det satte en støkk i ham, var det ikke terrorangrepene som gjorde at Nylander tok pause fra UD-jobben og flyttet til Trøndelag for å bli dommerfullmektig.

Han ville finne ut om det fantes et liv utenfor diplomatiet.

Fra FN til Fosen

Nylander byttet ut FN med Fosen tingrett, verdensproblemer med fami-

Dag Nylander (49)

■ Norges tidligere spesialutsending til fredsforhandlingene i Colombia. Nå sjef for UD's seksjon for fred og forsoning

■ Tilrettelegger for Venezuela-samtaler på Barbados.

liefeider, fyllekjøring og ulovlig spritproduksjon. Det var tilfredsstillende å se hvordan ens arbeid umiddelbart påvirker andre mennesker, forteller juristen. Likevel var han ikke helt tilfreds.

Brekstad er et lite sted, og Nylander ble fort «han dommer'n» ute blant folk. Han begynte å lengte vekk og var aldri i tvil da UD ba ham søke stillingen som ambassadør i Colombias hovedstad Bogotá.

– Jeg hadde en romantisert forestilling om hva Fosen var. At det satt skjeggete fiskere og røyket pipe på en trebrygge. Men det var jo ikke akkurat sånn. Det var veldig langt hjemmefra, mye lenger enn Buenos Aires og New York på mange måter.

Laksediplomat

Erfaringen som tvisteløser ble likevel mer verdifull enn Nylander kunne ane. For da partene i Latin-Amerikas lengste og blodigste konflikt omsider var rede til å starte fredsforhandlinger i 2012, var det den tidligere sorenskriveren på Fosen som skulle sitte i midten.

De neste seks årene møtte nordmannen jevnlig representanter fra geriljagruppen FARC og Colombias regjering i et avsperrt område på Cuba. Nylander ledet forhandlings-teamet og inviterte iblant til mer formell omgang i den norske residensen. De så fotballkamper, tok en øl og spiste norsk laks.

Nylander fikk mye av æren for at forhandlingene lyktes, og var hedersgjest da partene signerte den historiske fredsavtalen i Havanna og mottok Nobels fredspris i Oslo. Selv ble han tildelt San Carlos-ordenen, Colombias høyeste utmerkelse til utenlandske personer. Den ligger på loftet hjemme på Uranienborg.

Faren for å bli bløffet

Under forhandlingene skaffet Nylander seg et stort nettverk i regionen, også i Colombias naboland Venezuela. Han hadde vært der flere ganger under Chávez' regjeringstid, men den gangen hadde ikke vestlige diplomater tilgang til regimet.

Det var først under Colombia-prosessen og i den påfølgende jobben som FNs utsendte i grensestriden mellom Venezuela og Guyana, at Nylander ble kjent med folk i presi-

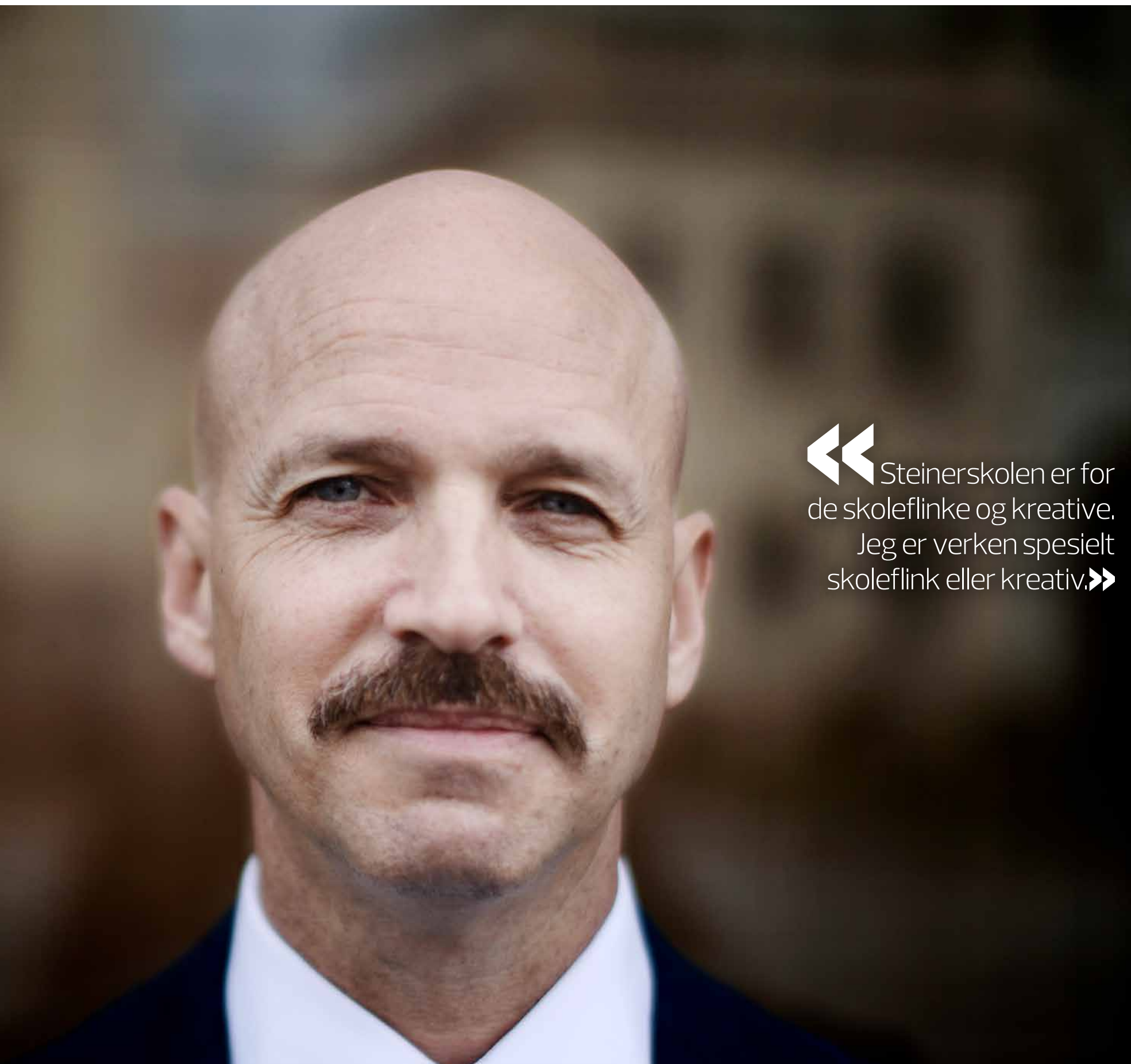
Veltalende, humoristisk og omgjengelig. En analytiker som holder lav profil, oppfører seg likt mot alle og som aldri støter noen. Slik beskrives Nylander av folk som jobbet med ham i Colombia. Det var også der han skaffet seg barten.

dentpalasset i Caracas. Da rivalene i Venezuela bestemte seg for å innlede forhandlinger i Oslo i vår, var det selvsagt for de fleste hvem tilretteleggeren skulle være.

– Dag befinner seg i en ideell posisjon. Hans erfaring fra og kontakter i regionen, hans forhold til USA, hans spanskkunnskaper – de kunne ikke valgt en bedre person, sier Bernard Aronson, som var USAs spesialutsending til Colombia-prosessen.

– Men dette handler ikke bare om Nylander. Dette handler først og fremst om hvorvidt partene er villige til å akseptere en løsning. Det er uklart om Maduro ønsker det eller om han bare kjøper seg tid for å forhindre mer drastiske tiltak. At han bløffer.

Dette vet nordmannen godt. Men han presiserer samtidig at «Norge aldri vil si ja til å tilrettelegge uten at vi tror partene har en genuin vilje til å forhandle frem en løsning».

«Steinerskolen er for de skoleflinke og kreative. Jeg er verken spesielt skoleflink eller kreativ.»»

– Likevel er det alltid en fare for å bli «bløffet»?

– Ja, det er alltid en risiko.

Ansvarfølelse

Som norsk fredsmekler kjenner Nylander også risikoen for at avtaler ryker. Colombia er fortsatt gjennomsyret av vold. Gjennomføringen av fredsavtalen går sakte. Og nylig varslet FARCes tidligere forhandlingssjef Iván Márquez ny krig mot myndighetene.

– Føler du et ansvar for det som skjer i Colombia nå?

– Jeg føler et stort ansvar for den rollen vi har spilt og spiller. Men et ansvar for at Iván Márquez har gått ut av avtalen, det føler jeg overhodet ikke, sier Nylander.

Personlig tror han ikke at fredsavtalen er i fare, selv om han liker utviklingen dårlig. Uroen får ikke bare konsekvenser i Colombia, men også for nordmannens arbeid i Venezuela. Regimet i Caracas anklages nemlig for

å gjemme Márquez.

– Det gjør en komplisert situasjon enda mer komplisert, og er enda en grunn til å finne en forhandlet løsning, sier Nylander diplomatisk.

I skrivende stund jobber han og kollegene med å få i gang en ny runde med forhandlinger, på Barbados. Den forrige ble lagt på is da USA strammet inn sanksjonene og Maduro trakk seg fra samtale. Men hva er målet? Hva slags løsning ser norsk UD for seg?

– Det kan jeg åpenbart ikke si noe om, fastslår Nylander.

Likte ikke Tarantino

Det er mye han ikke kan si noe om. Nylander vil for eksempel ikke beskrive Maduro og Guaidó som privatpersoner, eller stemningen rundt forhandlingsbordet. Det kan gi «uheldige bilder av partene». Slike yrkeshemmeligheter lever han uansett godt med. Det er andre sider ved jobben som plager ham mer.

– Det er mye jeg ikke har fått være med på her hjemme. Norske diplomater bor store deler av livet sitt andre steder enn i Norge, og det er jo veldig spennende. Samtidig er det å bo et sted permanent kjempeviktig for familieliv og mental stabilitet, sier 49-åringen.

Dag Nylander reiser fortsatt mye, men mindre enn før. Han har fått seg kjæreste og er blitt onkel for en skokk med nieser og nevøer. Han jogger og kite-surfer, spiser ute med venner, går på konserter og kino.

Nylig så han Tarantinos siste. Den hadde noen «fantastiske ridescener». Men selv for en som beskriver seg selv som svært tålmodig, ble filmen i lengste laget. Den manglet mening. Den gjorde ikke inntrykk.

Fascinasjon for Humbolt

Det gjorde derimot den siste boka han leste, en biografi om den tyske vitenskapsmannen Alexander von

Humboldt. Når han forteller om Andrea Wulfs «The Invention of Nature», forvandles den reserverte diplomaten til en oppglødd guttunge.

– Humboldt! Tysk vitenskapsmann av adelig herkomst, født 1769, multitalent, den første som så at økosystemet var et globalt økosystem, at alt hang sammen med alt, ikke bare på mikronivå, en revolusjonerende tanke i sin tid. Men han gikk i glemmeboken fordi han ikke hadde én spesifikk greie.

– Ingen evolusjonsteori?

– Nettopp. Han hadde ikke én stor teori, men flere mindre teorier. Det er fascinerende at en person som var så stor i sin samtid, har gått helt i glemmeboken...

Hvordan ønsker Dag Nylander selv å bli husket?

– Jeg tenker at jeg er privilegert som får jobbe med et felt som betyr noe for mange mennesker, også meg selv. Om jeg blir husket for å ha gjort en god jobb, da er jeg fornøyd. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

EKSPERTNØTTER:

- 1** Hvilken organisasjon skjuler seg bak bokstavene OMOD?
- 2** Hvilke to pattedyr er de eneste som legger egg?
- 3** Hva heter presidenten i DR Kongo?

Foto: Wikimedia

Foto: Wikimedia

- 1** Hvem er dette?
- 2** Hvem var diktator i Chile fra 1973 til 1990?
- 3** Ble Det Norske Misjonselskap stiftet før eller etter 1850?
- 4** Hvem satte en legendarisk verdensrekord i lengde under Mexico-OL i 1968?
- 5** I hvilket år ble operativsystemet Windows 10 lansert?
- 6** Hvilke tre farger finnes i det iranske flagget?
- 7** I hvilket år ble de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania ødelagt i to terrorangrep?
- 8** I hvilket land ligger byen Medellin?
- 9** Hva het den første generalsekretæren i FN som kom fra Afrika?
- 10** Hvem vant Nobels fredspris i 2009?
- 11** Hvilken myntenhet brukes i Taiwan?
- 12** Hva heter den legendariske, nå 88 år gamle, boksepromotoren med høyt hår som blant annet arrangerte boksekamper for Ali, Frazier, Foreman og Tyson?
- 13** I hvilket land er Lilongwe hovedstad?
- 14** Hvilket asiatiske land kalles «Smilets land»?
- 15** Hvilket år gikk Hongkong tilbake til Kina?
- 16** Hva slags styresett finnes i Saudi-Arabia?
- 17** Var beløpet Norge innrapporterte (til OECD-DAC) som bistand i 2018 over eller under 40 milliarder kroner?
- 18** Hvor mange land er medlemmer i FN?
- 19** I hvilket år ble Norfund grunnlagt av Stortinget?
- 20** Hvilket år døde Kinas tidligere leder Mao Zedong?

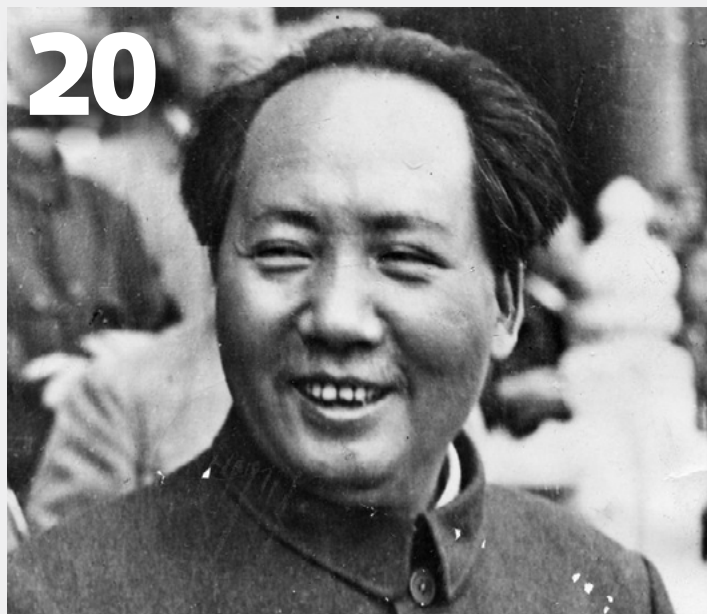

Foto: Flickr/Ukjent fotograf

1: Toni Morrison, nobelprisvinner i litteratur (som døde nylig). **2:** Augusto Pinochet. **3:** Før (1842). **4:** Bob Beamon. **5:** 2015. **6:** Grønt, hvitt og rødt. **7:** 1998. **8:** Colombia. **9:** Boutros Boutros-Ghali (Egypt). **10:** Barack Obama. **11:** Taiwanske dollar. **12:** Don King. **13:** Malawi. **14:** Thailand. **15:** 1997. **16:** Eneveldig monarki. **17:** Under. Tallet var 34,6 mrd. kroner. **18:** 193. **19:** 1997. **20:** 1976. **Svar Ekspertnøtter:** **1:** Organisasjonen mot offentlig diskriminering. **2:** Nebbdyr og Maurpiggsvin. **3:** Felix Tshisekedi.

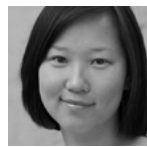
Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Therese Sjömander Magnusson er ny direktør for Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala.

Hun kommer fra stillingen som daglig leder for Stockholm International Water Institute. Hun har doktorgrad i geografi og er spesialist på vannproblematikk. Hun har tidligere vært foreleser ved Stockholms universitet og underdirektør ved Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA).

Anne May Andersen er tilbake i Plan International Norge som rådgiver for seksuell og

reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) og gender. Hun har hatt ett års permisjon og har arbeidet for FNs befolkningsfond (UNFPA) i New York. Hun har stilling som "Programme Advisor SRHR and Gender."

Marine Vallet er ny programrådgiver for Vest-Afrika i Plan International Norge. Hun vil

ha fokus på Plans langsiktige bistand og nødhjelpsprogrammer i regionen. Som ny programrådgiver er Vallet med på å styrke det humanitære teamet til Plan International Norge. Hun har en master i "International Development" fra University of Kent, og har tidligere jobbet som Senior Awards Manager i Redd Barna Norge.

Randi Versto Kaasa er ny programrådgiver for partnerskap med næringslivet i Plan International Norge.

Hun kommer fra stillingen som leder av Ungdomsteamet i Plan Norge. Hun har en master i "International Relations" fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og en bachelor i antropologi fra University of London.

Andreas Bjørnstad blir kommunikasjonsjef i SOS-barnebyer. Han kommer fra stillingen som informasjonssjef i Kreftforeningen der han har ledet synlighetsarbeidet både eksternt og internt. Han har tidligere erfaring som pr-rådgiver, journalist og foreleser.

Han har tidligere erfaring som pr-rådgiver, journalist og foreleser.

Gunhild Ørstavik går fra Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (Fokus) til FN-sambandet, hvor hun starter

FN-sambandet, hvor hun starter

Fra skog til mat

Silje Haugland er ansatt som Head of International Policy i EAT. Haugland har tidligere jobbet i Norad med bevaring av regnskog i Sentral-Afrika og Latin-Amerika og internasjonal klimapolitikk. Før dette jobbet hun flere år for FNs utviklingsprogram (UNDP), ved hovedkontoret i New York og i Indonesia. Hun har utdannelse fra Sciences Po i Paris og London School of Economics.

– Hva var det som fristet med jobben i EAT?

– Jeg har jobbet med tropisk regnskog i mange år, og det har blitt tydeligere og tydeligere at for å klare å ta vare på naturen, må man tenke helhetlig og også se på hvordan landbruket og selve matsystemet kan være en del av løsningen. EAT har i løpet av kort tid klart å sette helse, mat og miljø høyt på den globale agendaen, det er imponerende. EAT har også gjennom EAT-Lancet rapporten klart å få fokus på at bærekraftige matsystemer er helt sentrale både for helsen til folk og for miljøet, og organisasjonen klarer å jobbe sammen med en rekke viktige aktører i ulike bransjer.

– Hva skal du jobbe med?

– Jeg skal jobbe opp mot FN-systemet og multilaterale organisasjoner, og så skal jeg utvikle samarbeidet med viktige aktører på utviklingsfeltet, inkludert land og institusjoner i sør, særlig i Afrika. Det er veldig spennende.

som rådgiver i august. Hos FN-sambandet skal Ørstavik inn i stilling som seniorrådgiver, med særlig ansvar for FNs bærekraftsmål, menneskerettigheter og arbeidslivsspørsmål. Ørstavik hadde i FOKUS stilling som rådgiver for menneskerettigheter, økonomi og næringsliv. Hun har tidligere jobbet i Forum for miljø og utviklingsspørsmål (ForUM) og i Norsk Folkehjelp.

Marianne Holden er ny programsjef i FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål.

Hun har de siste to årene jobbet i FOKUS, både som programrådgiver og med kommunikasjon. Holden har også erfaring fra SAIH – Studentenes og Akademikerne Internasjonale Hjelpfond og Menneskerettighetsakademiet. Hun er utdannet journalist og har en mastergrad i International Relations fra NMBU – Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Borghild Berge er ny programrådgiver i FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål, hvor hun særlig skal

jobbe med fagområdene vold mot kvinner og jenter og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR). Hun har siden høsten 2017 jobbet som rådgiver for analyse, utvikling og kommunikasjon i FOKUS. Berge har tidligere

arbeidet for FNs befolkningsfond (UNFPA) på Madagaskar og i New York, samt for Leger Uten Grenser. Hun har en mastergrad i Development Management fra Universitetet i Agder i samarbeid med FN-universitetet.

Tora Toreng (31) blir ein av to nye sjefar for program og tilskot i Norwegian Agency for Exchange Cooperation (Norec) i Førde. Ho starta som program-

rådgjevar i Fredskorpset i 2015, og har sidan flyttinga fungert som fagkoordinator for program og tilskot. Toreng har ein master i «Hindi og politikk» frå SOAS i London, samt brei erfaring frå ulike organisasjonar som jobbar med utvikling og menneskerettar i inn- og utland. Toreng fekk ein av to leiarstillingar for program og tilskot. Ho er frå Oslo.

Linda Martinsen (32) blir ein av to leiarar for program og tilskot i Norec – Norwegian Agency for Exchange Cooperation.

Martinsen starta som programrådgjevar i februar 2018. Før det jobba ho som avdelings- og økonomileiar i KFUK-KFUM Global. Ho har mastergrad i samfunnsøkonomi og har tidlegare vore på utveksling i Palestina gjennom Norec. Martinsen fekk ein av to leiarstillingar for program og

tilskot. Ho er frå Saltnes utanfor Fredrikstad.

Øystein Garfors (42) blir ny leiar for kurs i Norwegian Agency for Exchange Co-

operation (Norec). Han er i dag utviklingsleiar på Flora vidaregåande skule, der han også har hatt ansvar for skulen sine internasjonale prosjekt. Garfors har sjølv vore fredskorpsdeltakar i Malawi og vore på utveksling i India som forretningsutviklar. I botn har han ein bachelor i internasjonal marknadføring og vidareutdanning innan pedagogikk og rettleiing. Han startar i jobben som sjef for kurs 1. oktober.

Cathrine Ekehaug (32) er ny kommunikasjonsjef i Norec. Ekehaug starta

som kommunikasjonsrådgjevar i Fredskorpset i 2016. Før det jobba ho som frontsjef i VG, og har journalistfering frå studentavisa Universitas og lokalavisa Firda. Ekehaug flytta heim til Sunnfjord med familien då Fredskorpset vart flytta frå Oslo til Førde i 2018. Som kommunikasjonsjef får Ekehaug fagleg ansvar for seksjonen for kommunikasjon og nettverk. Ho er frå Bygstad i Gaular.

Tidligere utviklingsminister og stortingspolitiker for SV, **Heikki Holmås**, har blitt ny

styreleder for Plan International Norge. Han jobber i dag som seniorrådgiver for Multiconsult innen fornybar energi-utvikling, og er også styreleder for Frivillighet Norge, i tillegg til Plan.

Per Kristian Haugen er ny daglig leder i Innsamlingskontrollen etter advokat

Børre Hagen, som har vært daglig leder siden 2009. Haugen har en master i Politisk økonomi fra Handelshøyskolen BI, hvor masteroppgaven omhandlet bistand og vekst.

Erik Knive (48) er ny administrerende direktør i SN Power. Han kommer fra stillingen som

leder for Green Resources der han arbeidet med en stor omstillingsprosess. Før det var han i SN Power i 11 år, først som leder for selskapets virksomhet i Asia og senere som Chief Operating Officer for hele SN Power Gruppen.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed

jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle

toab@norad.no

Espen Røst

espen.rost@norad.no

Martin Skjæraasen

martin.skjaeraasen@gmail.com

Asle Olav Rønning

asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:

Ulrik Strøm Sæther

Ba-Musa Ceessay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 1303 Vika

0112 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 37 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

E-post Nyhetsbrev:

jasp@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 1303 Vika,

0112 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: bmc@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

16. september 2019

Opplag denne utgaven:

19 400 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem

av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka

6. desember 2019.

4280* ABONNERER PÅ VÅRT NYHETSBREV PÅ E-POST

* Antall abonnenter per 17. september 2019.

Ikke gå for «raske penger», råder Juma Omar Zuber unggutene som har flokket seg rundt ham.

Jumas forvandling

Juma fra Mombasa var en nådeløs gangster som ikke skydde noen midler for å få det som han ville. Men livet tok en ny vending. Nå spiller 30-åringen gateteater og prøver å fremme gode holdninger blant ungdom. **Av Nina Bull Jørgensen, i Kenya**

— den første scenen introduserer vi en familie der faren er arbeidsledig og drikker mye. Moren er hjemmeværende og frustrert over mannens udugelighet, mens tenåringsdatteren bare er ulykkelig, forklarer Juma Omar Zuber.

Han spiller selv den alkoholiserede faren. Scenen er satt til en av Mombasas fattige bydeler, der veiene er støvete og fulle av søppel. Folk henger gatelangs utenfor nedslitte murhus. De tøffeste gutta i gata har motorsykler, som gir dem status og inntekt. Motorsykkeltaxiene kalles «boda-boda».

— I den andre scenen begynner tenåringsjenta å vanke sammen med en bodaboda-fyr. Han gir henne komplimenter, mat og penger. Hun får sitte bakpå motorsykkelen «helt gratis». Men han utnytter henne, og en dag er jenta gravid, forklarer Juma videre.

Lett gjenkjennelig

Historien er lett gjenkjennelig for mange av de fattige innbyggerne langs Kenyas kyst. Det er helt vanlig at unge jenter blir gravide.

Sola står høyt og det er nærmere 40 varmegrader i skyggen. Likevel, lyden av musikk og aktivitet tiltrekker seg stadig flere folk i nabolaget Junda

Mishani.

— Målet er å nå ut til både foreldre og unge i området med informasjon om seksuelle og reproduktive rettigheter, om at de unge må være forsiktede, og om hvor viktig det er at jenter fortsetter på skolen, sier Juma.

Samtidig blir alle unge i nabolaget oppfordret til å teste seg for hiv og livmorhalskreft. Og gruppen deler ut p-piller, p-plaster og kondomer.

Hatet alle

Juma Zuber kommer selv fra dette nabolaget. Men veien til å drive med meningsfylt sosialt arbeid har vært lang og kronglete. For et par år siden var Juma nemlig en av Mombasas mest ettersøkte gangstere.

Fram til han var ti år var livet «fylt av kjærlighet, latter og glede», forteller han. Men så ble faren syk og døde, og moren fikk dårlig råd.

Juma ble sendt til en streng bestemor i en annen by. Bestemoren ga han lite mat, tvang han til å gjøre husarbeid, kjeftet og behandlet han dårlig,

«Vi var seks stykker som drepte han – med macheter»

forteller han.

— Jeg hatet bestemoren min, og begynte å hate alle i familien min og alle rundt meg. Helt til jeg en dag kom i kontakt med en gruppe som kalte seg Wu Tang Clan. De tok meg til seg, fordi jeg var smart – og snakket lite.

Stjal sko, radioer og smykker

Det startet med små, «uskyldige» oppdrag som å rappe sko utenfor husdører og å snike seg inn i butikker og boliger for å stjele radioer, tv-er og smykker.

— Jeg fikk opplæring i å slåss, løpe fort og være smidig. Og etter hvert lærte jeg meg å klatre over gjerder og husvegger, slik at jeg kunne gjøre innbrudd fra taket. Jeg ble en av de beste.

Siden ble det tøffere «business». Flere i gruppa hadde våpen og drev med biltyverier, overfall og bankran. Etter en stund følte Juma seg utrygg og stakk av.

18 år gammel ble han medlem av en av Mombasas mest beryktede kriminelle bander. Ran og overfall ble en del av hverdagen.

Den første tiden brukte han kniven mest til å true, og til å skremme dem som ikke ga seg med en gang. Men etter hvert ble han «avhengig av å se blod», forteller Juma. Og en dag følte han det var på tide å «oppgradere» sin status i gjengen.

— Det var en mann fra masai-folket. Han jobbet som sikkerhetsvakt utenfor en villa. Ansiktet hans kommer fortsatt til meg om nettene. Vi var seks stykker som drepte han med machete-kniver.

Advarer de unge

I dag angret Juma. Han går ofte i moskeen for å be om tilgivelse. Men det var ikke samvittigheten som gjorde at hans kriminelle karriere tok slutt, innrømmer han.

— Jeg ble redd for mitt eget liv. Jeg så døden i øynene. Av 18 gjengmedlemmer var vi bare tre igjen. De andre ble drept en etter en, enten av politiet eller etter «mob justice».

I en av de lokale moskeene traff han en imam som hjalp han tilbake til livet, gjennom avrusning, rådgiving og et nytt nært vennskap med imams sønn. Han var nemlig også en angrende synder, som hadde uskyldige liv på samvittigheten; en hjemkommen al-Shabaab-soldat.

Juma prøver nå å gjøre opp for seg gjennom sitt sosiale arbeid i lokalsamfunnene. Og gjennom gateteatergruppa Wasaani Huru har han også fått «en ny familie».

— Dessuten har jeg fått utviklet et talent jeg ikke visste om. Jeg er en dyktig skuespiller, sier han smilende og selv-sikkert.

— Gå heller på skolen!

Under samtalen med Bistandsaktuelt samler det seg etter hvert en flokk unge gutter i 10-12-års alderen rundt oss. Guttene har store øyne og lytter intenst. Juma henvender seg til dem.

— Husk dette: Bare du kan ta ansvar for ditt liv. Selv om du ønsker deg fine ting og raske penger, vil aldri tyveri og drap gi deg et godt liv. Gå heller på skolen og få deg en utdanning. Det vil gi deg mye mer lykke! ■